

**Univerzita Karlova v Praze
1. lékařská fakulta**

Studijní program: Specializace ve zdravotnictví
Studijní obor: Adiktologie

Anna Vondrová

Možnosti a meze testování dětí při podezření na akutní intoxikaci návykovou
látkou na vybraných pražských středních odborných učilištích

Possibilities and limits of child testing when drug acute intoxication
suspected on chosen vocational schools in Prague

Bakalářská práce

Vedoucí závěrečné práce: Mgr. Jaroslav Šejvl

Praha, 2016

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně, a že jsem řádně uvedla a citovala všechny použité prameny a literaturu. Současně prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s trvalým uložením elektronické verze mé práce v databázi systému meziuniverzitního projektu Theses.cz za účelem soustavné kontroly podobnosti kvalifikačních prací.

V Praze, dne:

ANNA VONDROVÁ

Podpis:.....

Identifikační záznam:

VONDROVÁ, Anna. *Možnosti a meze testování dětí při podezření na akutní intoxikaci návykovou látkou na vybraných pražských středních odborných učilištích. [Possibilities and limits of child testing when drug acute intoxication suspected on chosen vocational schools in Prague]*. Praha, 2016. 43 s., 6 příl. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta, Klinika adiktologie 1. LF UK 2016. Vedoucí závěrečné práce, Mgr. Jaroslav Šejvl.

Poděkování:

Ráda bych zde poděkovala především Mgr. Jaroslavu Šejvlovi za odborné vedení mé bakalářské práce a podporu. Dále bych chtěla poděkovat všem účastníkům výzkumu za otevřenost a ochotu zapojit se do výzkumu. Děkuji také své rodině a přátelům za rady a podporu.

Abstrakt:

Tato práce se zabývá využitím nástroje testování dětí při (důvodném) podezření na akutní intoxikaci návykovou látkou. V teoretické části vymezuje související pojmy a popisuje legislativní rámec ukotvení nástroje testování; představuje testování jako odborný pojem, jeho cíl, význam a praktické použití v prostředí školy. Dále pojmenovává možnosti a meze spojené s nástrojem testování. V závěru první části hledá a představuje další možnosti represivně – preventivního přístupu při aplikaci tohoto nástroje, a nezapomíná na význam následné péče o testované dítě, a to včetně využití existujících adiktologických služeb.

Ve výzkumné části pak analyzuje rozhovory pedagogických pracovníků a hledá odpověď na využitelnost testování v praxi, tedy jak je s tímto nástrojem zacházeno, zda a jak je používán, jeho meze a možnosti. Zároveň pracuje s faktorem snižování rizik jeho zneužití ze strany pedagogických pracovníků vůči problémovým dětem.

Cílem práce je získat obecný a přehledný vhled do reality na středních odborných učilištích v kontextu využití nástroje testování studentů, řádně definovat pojmy z této oblasti, nabídnout přehled realizovaných postupů a být podkladem pro diskusi nad tímto tématem s ohledem na rekonstrukci tzv. tabákového zákona.

Zásadním zjištěním je chybná interpretace přínosů testování ve školách a používání tohoto nástroje jako důkazu pro udělení sankce, nikoliv k diagnostice. Tyto výsledky by mohly přispět k diskusi o možnosti testování a zároveň nabídnout komplexnější pohled na tuto problematiku, která dosud nebyla v České republice – až na jednu výjimku – systematicky zpracována.

Klíčová slova: testování dětí, testování na školách, návyková látka, odborné učiliště, legislativa

Abstract:

This thesis focuses on child testing when acute substance intoxication is suspected. In the theoretical part related terms are defined and the legislative framework of testing is described; testing itself is presented in terms of technical terminology, its aim, value and practical use in school environment. Further it names possibilities and limitations of testing. At the end of the first part it barches and presents other possibilities of the represive-preventive attitude hen testing applying and doesn't forget the value of aftercare of the tested child, including utilization of existing addictology services.

The second research part of the thesis is an analysis of interviews with educational employees The result of the analysis is a description of current testing handling, i.e. its practical application, limits and possibilities. It also finds way to reduce the risk factor of testing abuse by educational employees against problematic children.

The objective of this work is to gain a broad, but clear overview of child testing in the environment of vocational schools in the context of child testing utilization, properly define terms from this area, offer an overview of used methods and to be a basis for discussion about this topic in regard to the recodification of the so called Tobacco Act.

A principal result is the incorrect interpretation of the testing benefits in schools and utilization of testing as evidence to give sanctions, not to diagnose. These results can contribute to the discussion about the possibility of testing and also offer a more complex view into this issue, which hasn't been, apart from one exception, systematically studied in the Czech Republic.

Keywords: childtesting, schooltetsing, addictive substance, vocational school, legislation

Obsah

I. ÚVOD.....	8
II. TEORETICKÁ ČÁST	10
1. Vymezení pojmů	10
1.1. Střední odborné učiliště	10
1.2. Dítě na středním odborném učilišti.....	11
1.3. Pedagogický pracovník.....	12
1.4. Akutní intoxikace návykovou látkou.....	13
2. Testování.....	15
2.1. Vymezení pojmu testování	16
2.2. Cíl testování	17
2.3. Orientační testy a postup.....	18
2.4. Možnosti a meze testování.....	20
3. Legislativní rámec testování	22
3.1. Mezinárodní smlouvy	24
3.2. Právní předpisy ČR.....	25
3.3. Metodická doporučení MŠMT a další dokumenty	28
3.4. Školní řád.....	29
3.5. Informovaný souhlas zákonného zástupce	30
4. Možnosti prevence a další péče o testované dítě	32
4.1 Prevence.....	32
4.2 Individuální výchovný plán	34
4.3 Specializované služby	34
5. Shrnutí.....	36
III. VÝZKUMNÁ ČÁST	37
6. Cíle výzkumu	37
7. Výzkumný soubor	37
8. Metody získání a zpracování dat.....	38
9. Etika	38
10. Výsledky	39
11. Diskuze.....	46
12. Závěr	51
SEZNAM ZDROJŮ.....	52

SEZNAM ZKRATEK	57
SEZNAM PŘÍLOH.....	57
PŘÍLOHY	58

I. ÚVOD

Užívání¹ návykových látek v populaci dětí je reálný fenomén. S tímto fenoménem se společnost snaží pracovat - zamezit mu, oddálit ho (preventivní přístup ve smyslu primární a sekundární prevence) nebo snížit škody jím způsobené (přístup harm reduction). Studie zkoumající výskyt užívání návykových látek v dětské populaci se snaží podrobně zmapovat tuto situaci a vždy doufáme v pokles prevalence užívání. Dle studie ESPAD (2011), která zkoumá populaci 16letých, lze za pravidelné konzumenty alkoholu považovat 60 % respondentů, kdy celoživotní prevalence užívání konopných návykových látek je přes 40 % a ostatních nelegálních látek od 1 do 10 % (Mravčík et al, 2015). Nižší vzdělání je jedním z rizikových faktorů ovlivňující chování směrem k užívání návykových látek. Mezi studenty středních odborných učilišť je zkušenost s konopnými návykovými látkami u 55 %, u studentů gymnázií je to 35 % (Csémy & Chomynová, 2012). Studie společnosti A Kluby ČR, která každoročně zkoumá prevalenci užívání ve školní populaci v Jihomoravském kraji, se zároveň zaměřila na rozdíl v prevalenci užívání dle typu školy. Studenti středních odborných učilišť a středních odborných škol uváděli vlastní zkušenost v 85,6 % (SOŠ 84,8 %) oproti studentům víceletých gymnázií, kde vlastní zkušenost uvedlo 68,2 % (A Kluby ČR, 2014).

Organismus dětí a dospívajících je křehký a stále se vyvíjející (jak z biologického, tak i psychologického hlediska) a právě období adolescence je velmi rizikové pro možný vznik závislosti. V tomto období si dítě prochází mnoha zlomovými body, jedním z úkolů adolescenta je separace od původní rodiny, kotvení identity a adaptace na sociální prostředí (Langmajer & Krejčířová, 2006). Jak bylo výše zmíněno, společnost se kvůli těmto danostem snaží zamezit či odložit první setkání s návykovou látkou do pozdějšího věku. Jedním z nástrojů je tedy prevence, která se dle Národní strategie protidrogové politiky na období 2010 až 2018 snaží informovat o rizicích v obecné populaci, dále využívat screeningových nástrojů, včasné diagnostiky a krátké intervence u uživatelů alkoholu a na závěr zajistit prevenci rizikového chování, zejména u dětí a mladistvých. Jedním z nástrojů, který mají pedagogičtí pracovníci k dispozici, je právě i testování při podezření na akutní intoxikaci návykovou látkou dítěte. Zda je tento prostředek nástrojem prevence či spíše represe je diskutované téma. Diskutovány jsou etické aspekty testování, jeho účel, přínos, cíl a metoda používání tohoto nástroje. Samotné použití tohoto nástroje je komplikované a dotýká se oblastí práv a bezpečí jak dítěte, tak školy. Provedením testu zjistíme pouze, zda je dítě akutně intoxikované. Testování je tedy samo o sobě pouze diagnostickým nástrojem, který nám poskytne jednu izolovanou informaci. Dle dokumentu MŠMT Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence užívání

¹ Užíváním návykové látky rozumíme její konzumaci za účelem, jenž byl původně zamýšlen (ve smyslu způsobu a množství). Může se jednat o experiment, příležitostné či pravidelné užití. Zneužívání návykové látky je rozuměna konzumace návykové látky za účelem, lišícím se od účelu, jenž byl zamýšlen, ve způsobu konzumace nebo množství (Zábranský, 2003).

návykových látek (2008) mezi zásady efektivní prevence patří nepoužívání neúčinných prostředků, čímž je odstrašování a zastrašování, moralizování a další. Miovský et al. (2015a) dodávají k tomuto výčtu právě příklad testování (a využití policejních psů) a poukazují na jeho používání kvůli neznalosti principů efektivní prevence, populismu a komerčnímu podtextu (firmy prodávající testy). Represe je v principu potlačení či útisk daného jevu, v tomto případě potlačení užívání návykových látek prostřednictvím informace, že v případě příchodu do školy pod vlivem návykové látky může být proveden test a na jeho základě budou vyvozeny následky; dalším znakem represe je využívání právních instrumentů – sankcí, k dosažení žádoucího stavu. Z výše uvedeného vyplývá, že testování je nástroj represivního charakteru, nikoliv preventivního.

V této práci se budu zabývat následující otázkou. Zda je testování využívaným nástrojem či nikoliv a z jakých důvodů je či není používán? I přes ukotvení v právních předpisech, metodických doporučeních či školních řádech se zdá být zmatek kolem testování a jeho využitelnosti. Pokusím se zmapovat jeho využití v praxi, shrnout možnosti a meze tohoto nástroje. Nejprve vymezím pojmy jako střední odborné učiliště, dítě, akutní intoxikace, důvodné podezření na akutní intoxikaci, orientační vyšetření, falešná pozitivita a negativita testů, informovaný souhlas a další. Dále popíši základní legislativní rámec nástroje testování dětí ve školách a školských zařízeních a jeho ukotvení v našem právním systému. Poté se budu zabývat doporučenými postupy a jednotlivými kroky testování. V další kapitole shrnu meze, tedy limity testování a na závěr teoretické části bych se ráda zabývala možnostmi další následné péče o testované dítě, které se v takové situaci nabízejí anebo jsou k dispozici. V praktické části budu analyzovat rozhovory s pedagogickými pracovníky vybraných pražských středních odborných učilišť s cílem zmapovat názory a postoje k testování a využitelnost nástroje testování v praxi.

Práce popisuje problematiku testování v případech, kdy není ohrožen život a zdraví dítěte, a kdy je z dalšího postupu vyloučen zásah zdravotnické pomoci. Tedy pouze takové stavy, kdy může testování provádět pedagog. V případě, že se jedná o stav ohrožující život nebo zdraví, pedagog nikdy netestuje a ihned volá zdravotnickou záchrannou službu.

Práce je zpracovávána k právnímu stavu ke dni 15. 4. 2016.

II. TEORETICKÁ ČÁST

1. Vymezení pojmů

1.1. Střední odborné učiliště

System vzdělávání je u nás vymezen v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, dále jen „školský zákon“. Podle školského zákona do vzdělávací soustavy patří školy a školská zařízení. Školská zařízení doplňují či podporují vzdělávání ve školách. Příkladem jsou zařízení poskytující ústavní či ochranou výchovu. Dále tento zákon definuje druhy škol (mateřská škola, základní škola, střední škola, konzervatoř, vyšší odborná škola, základní umělecká škola a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky. V rámci středního školství dle § 58 školského zákona lze dosáhnout tří stupňů vzdělání – střední vzdělání, střední vzdělání s výučním listem a středního vzdělání s maturitní zkouškou. V této práci se zabývám středními odbornými učilišti, která jsou společně se středními odbornými školami a gymnázii v kategorii střední škola. Středním odborným učilištěm – pro účely této bakalářské práce – se tedy rozumí škola, kde je vzdělání zakončeno výučním listem. Bližší charakteristiku rozlišení popisuji níže.

Střední odborné učiliště (dále jen „SOU“) spadá společně se středními odbornými školami (dále jen „SOŠ“) v České republice do kategorie středního odborného vzdělávání. Dle charakteristiky Národního ústavu pro vzdělávání jsou studenti připravováni na výkon povolání tak, aby se kvalifikovaně a přímo uplatnili na trhu práce. Jsou rozvíjeny jejich všeobecné vědomosti, dovednosti a kompetence pro občanský život i další vzdělávání. Obecné cíle vzdělávání jsou uvedeny ve školském zákonu (§ 2 odst. 2). Zahrnují rozvoj člověka v poznávací a sociální oblasti, rozvoj hodnot pro občanský život a výkon povolání, získání všeobecného a/nebo odborného vzdělání a další. SOU jsou většinou realizovány v tříletých popřípadě dvouletých vzdělávacích programech, které jsou zakončeny závěrečnou zkouškou a získáním výučního listu v daném oboru. Je možná také varianta čtyřletá ukončena maturitní zkouškou i výučním listem. Součástí SOU může být nástavbové studium pro tříleté programy. Oproti tomu jsou SOŠ realizovány ve čtyřletých vzdělávacích programech a jsou zakončeny maturitní zkouškou. Za SOŠ je také považován tříletý vzdělávací program s dvouletou nástavbou zakončen maturitní zkouškou a získáním výučního listu. Hranice mezi SOU a SOŠ se z důvodu poklesu uchazečů o vzdělávání na SOU stírají, proto uvádím charakteristiky obou typů škol. Dle stejného zdroje se mezi střední odborné vzdělávání řadí také konzervatoře, nicméně ve školském zákonu jsou charakterizovány zvlášť.

Studovat SOU lze v různých oborech, které jsou stanoveny v příloze č. 1 k nařízení vlády č. 211/2010 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů a stanovují každému oboru kód složený ze skupiny oboru vzdělávání (dáno dvoumístnou číslicí), oboru vzdělání (dvoumístná číslice), kategorie dosaženého vzdělání (značeno písmenem) a následuje lomítko, za kterým je pořadové číslo. Nařízení rozlišuje kategorie dosaženého vzdělávání pod písmeny B až P, kdy kategorie H představuje obory vzdělání poskytující střední vzdělání s výučním listem a kategorie E, která také poskytuje střední vzdělání s výučním listem, ale je určena pro žáky se zdravotním postižením či znevýhodněním. Do těchto dvou kategorií spadá SOU a v rámci nich lze studovat 19 skupin oborů (čísla v závorce označuje jednotlivé skupiny oborů vzdělávání). Patří mezi ně například Strojírenství a strojírenská výroba (21), Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika (26), Potravinářství a potravinářská chemie (29) nebo například Zemědělství a lesnictví (41). Pod každou skupinu oborů spadají již konkrétní obory. Pro příklad ve skupině oborů Strojírenství a strojírenská výroba jsou obory strojní mechanik, klempíř, kovář, autolakýrník a další.

1.2. Dítě na středním odborném učilišti

Dle mezinárodního dokumentu Úmluva o právech dítěte *„se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve“*. Tímto dokumentem je vázána i Česká republika sdělením federálního ministerstva zahraničních věcí zákonem č. 104/1991 Sb., sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte. V této práci je dítětem myšlen žák ve věkové kategorii nejméně 15 let (po ukončení základní školy) do 18 ti let. Studentem střední školy jsou i zletilí, tedy jedinci, kteří dovršili 18. rok života (dle § 30 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník), v případě pozdějšího nástupu na základní či střední školu. Pro pojem dítě bude v této práci používán také pojem žák, i pro označení zletilého dítěte. V případě potřeby odlišení bude používán pojem nezletilý žák (od 15 do 18 roku života) a pojem zletilý žák pro jedince starší 18 ti let. Tato potřeba může vyvstat v souvislosti s povinností a právy zákonných zástupců dítěte a na druhé straně s nabytím plné svéprávnosti, tj. způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem, tedy právně jednat dle občanského zákoníku. Lze se také setkat s pojmem mladistvý, jímž se dle zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, rozumí dítě mezi 15. a 18. rokem. Mladistvý je trestně odpovědný (trestní odpovědnosti nemá – pro nedostatek věku - pouze dítě mladší 15 ti let ve smyslu § 25 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů), nicméně pokud spáchá trestný čin, jedná se v případě mladistvých o provinění a můžou mu být uložena opatření výchovná, ochranná a trestní.

Z hlediska vývojového jsou děti v tomto věku (15-22 let) v období dospívání (adolescence). Toto období v životě člověka je velmi specifické, je popisováno jako přerod dítěte v dospělého. Kromě fyzických změn dochází také ke změnám společenského postavení, vztahů, názorů a změnám psychologickým v oblasti kognice, schopností, dovedností a emocí. Dospívající je vnitřně nejistý, a čekají ho úkoly jako je separace od rodiny a také volba povolání. Děti na SOU se v podstatě na prahu tohoto období musí rozhodnout pro svou budoucí specializaci (Langmeier & Krejčířová, 2006). Překážkami v rozhodování je nedostatek informací o zvoleném oboru, neznalost vzdělávacího systému ve smyslu znalosti nároků té dané školy, nedostatečný stupeň sebepoznání, tj. svých schopností a předpokladů, orientace na bezprostřední cíle a neschopnost dlouhodobé perspektivy a celkově nejasné představy o budoucnosti (Gati, Krausz and Osipow, 1996). I tyto aspekty mohou komplikovat život žáky v souvislosti se školou, kterou si zvolil. Je tedy důležité, být si těchto skutečností vědom a mít je na paměti při práci s žákem ve škole.

1.3. Pedagogický pracovník

Pedagogického pracovníka můžeme chápat jako osobu s pedagogickým vzděláním pracující s dětmi. Přesněji je tento pojem vymezen v § 2 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Jedná se o pracovníka vykonávající přímou pedagogickou činnost, který je zaměstnancem školy či sociální služby. V druhém odstavci téhož ustanovení jsou vyjmenovány osoby, které mohou tuto činnost vykonávat. Patří mezi ně učitel, pedagog v zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, vychovatel, speciální pedagog, psycholog, pedagog volného času, asistent pedagoga, trenér, metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně a vedoucí pedagogický pracovník. Pedagogický pracovník na střední škole musí mít odbornou kvalifikaci v oblasti pedagogiky a není povinen mít zdravotnické vzdělání.

Činnost školního metodika prevence je vymezena v příloze č. 1 nařízení vlády o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních (nařízení vlády č. 72/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů). Jedná se o metodické a koordinační činnosti, informační a poradenské činnosti. Školní metodik prevence koordinuje preventivní programy a prevenci sociálně patologických jevů. Dnes je pojem sociálně patologické jevy v praxi nahrazován pojmem rizikové chování pro jeho normativní a stigmatizující nádech² (Miovský et al., 2015b). Těmito jevy jsou například záškoláctví, závislosti na návykových látkách i nelátkové závislosti, násilí, sexuální zneužívání a další. Jeho zodpovědností je také metodické vedení dalších pedagogických pracovníků v oblasti prevence a v případě akutního výskytu sociálně patologických jevů má kontaktovat odborné pracoviště a podílet

² I přes tuto skutečnost školský zákon pracuje se starším pojmem sociálně patologické jevy [srov. např. § 29 odst. 1 a § 30 odst. 1 písm. c) školského zákona].

se na intervenci a následné péči. Z poradenské činnosti bych vyzdvihla vyhledávání a orientační šetření žáků s rizikem či projevy sociálně patologického chování. Těmto žákům a jeho zákonným zástupcům má metodik prevence poskytovat poradenství a v případě potřeby zprostředkovat kontakt s odborným pracovištěm. Školní metodik prevence může získat další kvalifikační předpoklady pro výkon činnosti prevence sociálně patologických jevů v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků dle § 9 písmene c) vyhlášky 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů.

Výchovný poradce je vymezen ve stejném ustanovení. Jeho kompetence v souvislosti s výskytem užívání návykových látek jako takových vymezeno není, nicméně v rámci poradenské činnosti je v bodě 2) řečeno, že výchovný poradce vyhledává žáky, jejichž vývoj a vzdělání vyžadují zvláštní pozornost a připravují návrh dalšího postupu a péče.

Dalším pedagogickým pracovníkem, který hraje důležitou roli v otázce rizikového chování žáků, je školní psycholog. Mezi jeho činnost patří diagnostika a depistáž dětí například s výchovnými problémy, konzultační, poradenské a intervenční práce, metodická práce a vzdělávací činnost (blíže specifikováno v příloze č. 1 vyhlášky o poskytování poradenských služeb na školách). Působnost školního psychologa na škole není samozřejmostí vzhledem k jejich celkovému počtu na počet škol (dle statistického výkazu MŠMT jich v r. 2010 působilo 331 na téměř 5500 základních a středních škol) a finančním možností škol.

1.4. Akutní intoxikace návykovou látkou

Obecně lze říci, že za návykovou látku považujeme látku vyvolávající návyk, pravidelné užívání, případně závislost (Kalina, 2001). Legislativně je tento pojem ukotven v trestním zákoníku, kde je návyková látka v § 130 tr. zák. definována široce, a to takto: „*Návykovou látkou se rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování*“. Co se rozumí alkoholem, není definováno. Pouze je definován pojem alkoholický nápoj v zákonu č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. V § 2 písm. k) se alkoholickým nápojem rozumí lihovina, víno a pivo, také nápoj obsahující více jak 0,5 objemového procenta alkoholu (etanolu, etylalkoholu). Je důležité si uvědomit, že obecné právo nepracuje s pojmem nízkoalkoholický nápoj tak, jak mu rozumí potravinářské právní předpisy³. Tedy obecný právní předpis rozlišuje pouze mezi nealkoholickým a

³Srov.: Vyhláška č. 335/1997 Sb., kterou se provádí § 18 písm. a), d), h), i), j) a k) zákona č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, pro nealkoholické

alkoholickým nápojem, kdy explicitně vymezuje alkoholických nápoj. Nepříznivý vliv na psychiku člověka může mít i nápoj s menším obsahem objemového procenta alkoholu a také alkohol požitý jinou formou než vypitím. Užší vymezení je v zákoně č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů; návyková látka je zde chápána jako látka s omamným či psychotropním účinkem, která je uvedena v příloze č. 1 až 7 nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek, ve znění pozdějších předpisů. Výčet těchto látek v uvedených přílohách neobsahuje některé látky, které jsou běžně dostupné (např. těkavé látky), které jsou rovněž zneužívány a také nepříznivě ovlivňují psychiku člověka, jeho ovládací a rozpoznávací schopnosti a sociální chování (Sotolář, 2015). Právě zmíněné těkavé látky jsou iniciační drogou a bývají poprvé užity mezi 13. a 15. rokem věku (Kalina, 2008). V přílohách 1. až 7. výše citovaného nařízení vlády jsou uvedeny látky, jako jsou konopné návykové látky, extáze, pervitin, amfetaminy, heroin a další opiáty, LSD a další halucinogeny, halucinogenní houby, těkavé látky, anabolické steroidy a léky s tlumivým účinkem neboli sedativa. Výše zmíněné látky jsou součástí dotazníku výzkumné studie ESPAD, zkoumající užívání návykových látek mezi 16letými, probíhající každé 4 roky. S dotazníku vyplývá, že se děti s těmito látkami setkávají a užívají je. Nejvyšší celoživotní prevalence je u alkoholu (98 %) a za pravidelné konzumenty lze považovat 60 % respondentů (pití více než 20krát v životě) (Csémy & Chomynová, 2012), dále u konopných návykových látek (téměř 47 %), kombinace alkoholu a léků (18,7 %), halucinogenní houby (7,7 %), amfetaminy (2,5 %) a opiáty (1,6 %) (Mravčík et al., 2015). Akutní intoxikace těmito látkami se projevuje různými způsoby.

Akutní intoxikace neboli otrava je závažný stav, který ohrožuje jak zdraví, tak samotný život (Ševela, Kraus, and Ševčík, 2002). Dle Mezinárodní klasifikace nemocí, 10. revize se akutní intoxikací rozumí „*Stav po aplikaci psychoaktivní látky vedoucí k poruchám úrovně vědomí, poznávání, vnímání, emotivity nebo chování, nebo jiných psychofyziologických funkcí a reakcí. Poruchy jsou vyvolány přímým akutním farmakologickým působením a časem mizí, s úplným návratem, pokud nedojde k poškození tkání, nebo se neobjeví jiné komplikace. Za komplikace počítáme: trauma, vdechnutí zvratků, delirium, kóma, křeče, eventuálně další zdravotní obtíže. Původ komplikací je odvislý od substance a způsobu použití.*“ Tuto definici je pro rozpoznání akutní intoxikace nutné rozšířit výčtem klinických příznaků u návykových látek, se kterými se lze ve školním prostředí setkat. Mezi klinické příznaky u akutní intoxikace alkoholem patří celkový útlum, snížen je krevní tlak, teplota a reflexy, kůže je zarudlá. U marihuany lze pozorovat euforii nebo strach, mírně zúžené zornice a zarudnutí očí, zvýšená teplota a krevní tlak. U látek stimulačních se objevuje euforie a hyperaktivity, rozšíření zornic, zvýšený krevní tlak, teplota a dýchání, vlhká kůže a naopak u látek tlumivých (opiáty,

nápoje a koncentráty k přípravě nealkoholických nápojů, ovocná vína, ostatní vína a medovinu, pivo, konzumní líh, lihoviny a ostatní alkoholické nápoje, kvasný ocet a droždí, ve znění pozdějších předpisů.

sedativa) se objevuje útlum, zúžení zornic, nízký krevní tlak, teplota a dýchání (Ševela et al., 2002). V Příloze č. 1 této práce uvádím stručný tabulkový přehled účinků vybraných návykových látek.

2. Testování

Testování jako takové není v odborné literatuře příliš zpracováváno. Z českých zdrojů jmenuji Manuál vhodného postupu od Šejvla, Zapletalové, Kabíčka, Vedralové, a Endrödiové (2013), kde je souhrn zákonných norem a zpracován doporučený postup testování. Dále Zapletalová a Šejvl (2014) publikovali článek zamýšlející se nad etickými a právními aspekty testování. Tento článek nabízí více pohledů na testování, především právní, psychologický, pedagogický a medicínský. Hovoří o právní vágnosti v tomto směru, uvažuje nad mírou zásahu do osobnosti dítěte a možnostmi oslabení důvěry mezi dítětem a pedagogem v případě provedení testu. Škola by měla být co nejvíce bezpečným⁴ prostředím a mít k dispozici takové nástroje, jak takové prostředí zajistit. Poslední pohled se zabývá zejména odběry biologického materiálu ve zdravotnických zařízeních. Obě zmíněné publikace slouží jako přehled problematických míst v otázce testování a snaží se nabídnout možnosti jejich řešení nebo alespoň možnost zamyslet se nad nimi při zavádění testování na školách. Důležitým zdrojem poznatků je práce Národního střediska pro výchovu a vzdělávání v oblasti závislostí, která na výzvu Australské národní rady pro drogy v roce 2007 zpracovala rozsáhlou studii, kde zkoumala různé aspekty orientačního testování a dospěla k několika závěrům, které v souhrnu vypovídají o nevhodnosti použití tohoto postupu. V následující kapitole nastíním závěry výše zmíněných prací. Solfronková (2012) se problematice testování věnovala ve své závěrečné práci, která mapovala využití testování na středních školách v Plzeňském kraji. Zkoumala kritéria výběru studentů, informované souhlasy a postup při nezískání souhlasu.

Důležitým zahraničním zdrojem poznatků je práce Národního střediska pro výchovu a vzdělávání v oblasti závislostí, která na výzvu Australské národní rady pro drogy v roce 2007 zpracovala rozsáhlou studii, kde zkoumala různé aspekty orientačního testování a dospěla k několika závěrům, které v souhrnu vypovídají o nevhodnosti použití tohoto postupu. V následující kapitole nastíním závěry výše zmíněných prací. Dále bych zmínila studii Sznitzmanové, Dunlopové, Nalkurové, Khuranové, a Romera (2012), která na základě národní studie v USA uvádí, že testování na drogy nesnižuje užívání návykových látek (tabák, alkohol a marihuana). Pokud je na škole negativní školní klima, testování je zvláště neefektivní u dívek, které užívají. Závěry této studie říkají, že pokud se školy budou více zaměřovat na budování pozitivního školního klimatu, tento postup bude efektivnější ve smyslu snížení míry užívání. Testování by nemělo stát samo o sobě a mělo by být zakomponováno do kontextu preventivního působení a programů školy. Ovšem

⁴ Zajištění absolutní bezpečnosti je nereálné.

zatím nebyl prokázán vliv testování jako komponenty preventivních aktivit školy na zlepšení školního klimatu. Studie Yamaguchiho, Johnstona, a O'Malleyho (2003), která se zabývá použitím testování při podezření z užití (nikoliv namátkové testování). Testování není všelékem na snížení výskytu užívání návykových látek. Předpoklad užívání těchto látek je výrazně více ovlivněn postoji a vnímáním vrstevnických postojů. Podpora hodnot, ovlivňování postojů a vnímání je účinnější prevencí než testování. Na závěr zmíním práci DuPonta, Merloové, Arriaové, a Sheaové (2012), která se zabývá kritickými postoji vůči namátkovému testování studentů. Přestože v našem kontextu se uvažuje o testování pouze při důvodném podezření, některé argumenty této studie jsou přenosné. Pracuje s námitkami, jako je cena testů, vyloučení ze školy jako důsledek pozitivního výsledku testu, protiprávnost testování a další a snaží se poskytnout relevantní argumenty a uvést informace do kontextu. Tak jako předchozí uvedené studie, i tato v závěru uvádí potřebu dalších výzkumů efektivity a přínosu testování, jelikož dosud nebyla relevantně podložena.

2.1. Vymezení pojmu testování

Testováním ve školském prostředí se rozumí provedení orientačního vyšetření na přítomnost návykové látky v těle vyšetřované osoby. Orientační vyšetření ve smyslu § 2 písm. o) zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, tedy dechová zkouška, odběr slin, stěr z kůže nebo sliznic. Je také používán pojem screening. Podstatné je slovo orientační, které nám říká, že výsledek, který testem získáme, je předběžný, který by měl být z důvodu objektivitě potvrzen. Nejedná se o přesný ani spolehlivý výsledek. Z důvodu této nespolehlivosti se nabízí možnost provést odborné laboratorní vyšetření krve ve zdravotnickém vyšetření pro potvrzení výsledku. Tento postup však není povinný a blíže jej neupravuje žádný další právní předpis. Testováním tedy zjistíme pouze přítomnost látky v těle a o jakou látku se jedná, nikoliv její množství, koncentraci, způsob užití a další významné informace. Testování nám také nedá informaci o kontextu užívání, tedy zda žák užil jednorázově nebo užívá dlouhodobě. Test také nerozlišuje, zda je látka původně z léčiva či z nelegální návykové látky (Roche et al., 2008). Podle české legislativy je podmínkou testování důvodné podezření z užití návykové látky. V této práci je testování chápáno jako cílené vyhledání žáka, u něhož je na základě zjištěných indicií podezření na intoxikaci. Testování na školách v jiných zemích probíhá dalšími formami: testování všech žáků, namátkové testování a testování rizikových skupin. Studie uváděné Rochem et al. (2008) a studie obsažené v elektronických databázích se zabývají především testováním namátkovým nebo celoplošným, proto je v některých případech nemožné nebo komplikované překládat závěry těchto studií do našeho prostředí. Například zde nenastává komplikace s naplněním pojmu důvodné podezření nebo etický problém nařčení žáka z užívání neprávem je v našich podmínkách minimalizován, ale stále možný.

2.2. Cíl testování

Testování je možností, nikoliv povinností, škol. Pokud se škola rozhodne této možnosti využít, přirozeně se odliší od netestujících škol. Je důležité pojmenovat, proč se zařízení rozhodlo testování využít. Existují dva názorové proudy. První považuje testování za prevenci užívání návykových látek. Preventivní v tom smyslu, že žák ví o možnosti otestování, proto látku neužije. V širším vymezení je prevence jakékoliv opatření, které předchází či snižuje výskyt jevů souvisejících s rizikovým chováním (Čech in Miovský et al., 2015b). Tento názorový proud akcentuje i chápání právních předpisů, např. i instrumentů trestního práva jakožto preventivních opatření státu. Druhý názor označuje testování za represivní opatření, tzn., pokud žák užije látku, dostaví se sankce za porušení právních předpisů. Užívání tedy spíše potlačujeme, ale můžeme uvažovat o preventivním dopadu represe, kdy cílem uložení sankce je působit preventivně ve směru sankciovaného na jedné straně a zároveň na druhé, které vidina trestu odradí (Štefunková in Miovský et al., 2015b). Pokud bychom uvažovali v těchto souvislostech, je možné testování považovat za represivně-preventivní opatření. Školská prevence má však své vymezení a charakteristiky, viz například Miovského et. al. (2015a) Prevence rizikového chování ve školství, a téma testování je zde zmíněno v rámci trestního a přestupkového práva. Nekladu si zde za cíl odpovědět na otázku, zda je testování prevencí či represí. Dovolím si tvrdit, že zahrnuje oba aspekty. Ovšem v oblasti prevence rizikového chování existují jiné efektivní postupy (viz např. Miovský et al., 2015c) a na druhé straně by testování samo o sobě nemělo být trestem. Trestem jsou primárně následná výchovná opatření, která jsou dána ve školním řádu dané školy. Pokud by v souvislosti s testováním vyšel najevo přestupek či trestný čin v souvislosti s držením návykových látek či jiným zacházením s nimi (dle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů; viz kap. 3.2.), věc je oznámena Policii ČR a může být rozhodnuto o dalším trestu v rámci trestního nebo přestupkového řízení. Tento postup ovšem neporušuje zásadu zákazu dvojího trestání, známou jako *ne bis in idem*, která se vztahuje do oblasti trestního práva; tedy lze přijmout jak výchovné opatření ve smyslu školského zákona, tak i případnou sankci ve smyslu přestupkového zákona (jejíž uložení ovšem není podmínkou).

Dle Rocheho et al. (2008) je cílem zavedení testování snížení výskytu užívání případně oddálení začátku užívání, tedy prevence. Dále včasné odhalení žáka, který užívá pro zahájení dalších postupů na pomoc tomuto žákovi (léčba). Třetím cílem je snížení negativních dopadů užívání a jiných projevů souvisejících s drogami (zlepšení prospěchu, zdraví žáků a snížení dalších forem rizikového chování). Principem je kontrola, která vede k podporování a prezentování negativního postoje k drogám. V tomto kontextu je důležité si uvědomit, že cílem provedení testu není vyloučit žáka ze školy, ale naopak. Jasně a přesně identifikovat problém a společně se zákonnými zástupci napomoci k úzdravě a úspěšnému a řádnému dokončení vzdělání.

Zauvažujme nad testováním ve smyslu ochrany. Testování může být prostředkem k ochraně pedagogických pracovníků, žáků, které jsou testovány a zároveň ostatních žáků dětí ve škole. Pokud mluvíme o ochraně pedagoga, myslíme na situaci, kdy se žák ve škole zraní v důsledku intoxikace anebo dojde k poškození zdraví v příčinné souvislosti s užitím návykové látky. Povinností školy a pedagogů majících dohled je o této skutečnosti vědět a ideálně jí předcházet (dle § 29 odst. 1 školského zákona, o ochraně zdraví ve školách a školských zařízeních). V případě řešení samotné intoxikace žáka ve škole je provedení testu potvrzením a doložením porušení školního řádu, ze kterého se pak vyvozují další důsledky/sankce. Testování by mělo chránit žáka ve smyslu rozvíjení dalšího rizikového chování, pokud uvažujeme o testování jako o včasné detekci. Testování je také možné zvažovat v kontextu přístupu harm reduction. Tento pojem představuje přístup ve smyslu snižování škod nebo poškození a to jak na úrovni somatické (ochrana zdraví před škodlivými účinky návykové látky, případně způsobu jejího užívání), sociální (ochrana před sociálním vyloučením, vyvarování trestné činnosti), tak psychické (negativní vliv užívání na prožívání nebo např. vnímání světa) (Janíková in Kalina et al., 2015). Ostatní žáky ve škole, kteří nejsou testováni, může testování chránit ve smyslu odstrašení od rizikového chování spojeného s užíváním návykových látek, případně obecného zajištění bezpečného prostředí ve škole.

2.3. Orientační testy a postup

Orientační vyšetření je dle zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů provedení dechové zkoušky, odběru slin nebo stěr z kůže či sliznic. Nejedná se o odběr biologického materiálu, tedy odběr krve a moči, který je dle stejného předpisu odborným lékařským vyšetřením, které vykoná pouze zdravotnické zařízení. Pedagogický pracovník tedy není oprávněn k odběru moči či krve. Pokud hovoříme o orientačním testování na školách, rozumíme tím použití dechového analyzátoru pro průkaz alkoholu v dechu a orientační testy pro zjištění přítomnosti návykových látek ve slinách nebo z potu. Testy fungují na imunochemické bázi, jsou jednorázové a dle typu detekují látky, které jsou uvedeny v příbalovém letáku. Jde například o metamfetamin (pervitin), amfetamin (kokain), opiáty, buprenorfin, benzodiazepiny, marihuanu, extázi a další, některé mohou detekovat zároveň alkohol. Testy jsou dostupné ve verzích pro detekci jedné látky nebo více látek. Jedná se o detekci kvalitativní, tzn. určení, o jakou látku se jedná, nikoliv v jakém množství se v těle testovaného nachází či jak dlouho je v organismu. Doba, jakou je možné látku v těle detekovat, je u každé látky různá a záleží na dalších faktorech, například fyziologických charakteristikách daného jedince, době užívání apod. Pro představu uvádím přibližnou dobu možné detekce ve slinách: THC 12-48 hodin u jednorázového užití, až 7 dní u dlouhodobého užívání, pervitin 1-3 dny, extáze a kokain 24 hodin, pervitin 1-3 dny (<http://www.extc.cz/testy.html>). Existují také testy, které identifikují látku na základě stěru

z povrchu. Pozitivním výsledkem se dovídáme pouze, že se v daném prostředí vyskytovala návyková látka.

Je důležité zmínit jak výhody, tak limity těchto testů. Výhodou je rychlá detekce, v řádu několika minut (dle typu testu) a testy jsou oproti laboratorním vyšetřením levné, řádově v desítkách až stovkách korun dle typu a výrobce. S testy se relativně snadno manipuluje a při správném postupu je uváděna 95 % spolehlivost. Nevýhody, které uvádí Roche et al. (2008) jsou: nízká přesnost; omezený okruh návykových látek, které test rozpozná; neschopnost testu rozlišit mezi léčivem a nelegální návykovou látkou; výsledek testu nelze trvale zachovat; riziko dezinterpretace kvůli odlišnému vyhodnocování různých testů; riziko špatného vyhodnocení, pokud s testem zachází neproškolená osoba. K nevýhodám patří rovněž rizika falešně pozitivního výsledku. To znamená, že výsledek testu je pozitivní, přestože testovaný žádnou látku neužil. Toto se může stát, pokud testovaný užívá například léky, na které test reaguje pozitivně. V příbalovém letáku je uveden seznam látek, které test nevyhodnotí jako pozitivní nález, nicméně je nutné v tomto případě znát, jaké léky testovaný užívá. Výsledek testu může být také falešně negativní. Testy dle příbalových letáků disponují tzv. cut-off hranicí, tedy hranicí detekovatelnosti látky. Pokud je v organismu nižší množství látky, než je tato hranice, výsledek testu je negativní. Další nevýhodou je komplikovaný postup ve smyslu dodržení mnoha zásad, které je nutné dodržet, jinak výrobce negarantuje správnost výsledku. Testy jsou určeny k profesionálnímu užití, tzn. potřebu zaškolit testujícího. Při volení testu je také důležité si uvědomit výhody a nevýhody dané formy testu (test ze slin a potu). V Příloze č. 2 této práce je pro ilustraci k nahlédnutí příbalový leták orientačního testu na návykové látky.

Pokud škola přistoupí k používání nástroje testování, je důležité, aby měla zpracovaný **postup**. Stručně popíší některé zásady dle Šejvla et al. (2013). Nejdříve je nutné zhodnotit zdravotní stav žáka. Pokud se jedná o situaci ohrožující život, je povinnost pedagoga okamžitě volat zdravotnickou záchrannou službu a do jejího příjezdu dbát pokynů operátora. Dále je upravena pouze situace, kdy se nejedná o život ohrožující stav a do stanoveného postupu nezasahuje zdravotnická záchranná služba. Na prvním místě by žáci a jejich zákonní zástupci měli být srozuměni s faktem, že k testování může dojít a podepsat informovaný souhlas (viz kapitola 3.5.). Škola by si měla určit oprávněnou osobu k testování, která bude proškolená např. v rámci Dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, kde je probíráno téma testování. Měl by být brán zřetel na volbu testujícího vzhledem k důvěře a vztahu mezi žákem a testujícím. Dále je důležité zvolit vhodnou místnost pro testování vzhledem k zachování soukromí a hygienických podmínek. Žáka k testu vyzveme na základě důvodného podezření (viz kap. 3). Před samotným provedením testu informujeme zákonného zástupce, který může být přítomen a je nutný jeho souhlas s testováním. Pokud se zákonný zástupce odmítne účastnit testování, je možné požádat o přítomnost například zástupce orgánu sociálně právní ochrany dětí pro zajištění objektivitu nebo jiného pedagogického pracovníka. Následně vysvětlíme důvody provedení testu,

postup a důsledky v případě pozitivního nebo negativního výsledku. Testovaný musí souhlasit s provedením testu. Pokud nesouhlasí, není možné test provést, důvody svého rozhodnutí testovaný nemusí uvádět. Žák v tu chvíli není způsobilý účastnit se výuky a musí být odveden zákonným zástupcem. V případě neúčasti zákonného zástupce je možné informovat orgán sociálně právní ochrany dětí; pokud je podezření ze spáchání trestného činu (např. přechovávání návykové látky), informuje se Policie ČR. Pokud testovaný souhlasí, provedení testu probíhá způsobem, který ukládá legislativa (dechová zkouška, test ze slin nebo stěr z kůže a sliznic). Pokud je výsledek testu negativní, je třeba vyloučit možnost falešně negativního výsledku testu. Testovaný a jeho zákonný zástupce jsou informováni o výsledku a vše se zapíše do záznamu o testování. Otázkou zůstává, jak v tomto případě dále postupovat. Žák i přes své tvrzení, že neužil, byl podroben testu a je důležité uvažovat nad psychologickými dopady a dopady na vztah žáka a školy. V případě pozitivního výsledku testu je možné test zopakovat a měl by následovat odvoz do zdravotnického zařízení, kde se provede konfirmační odborné vyšetření (takový převoz zajišťuje pouze zákonný zástupce, nikoli pedagogický pracovník). Opět je informován zákonný zástupce, pokud nebyl přítomen a je vyzván, aby se dostavil k převzetí dítěte. V případě negativních výsledků test hradí osoba, která k testování vyzvala. V případě pozitivních výsledků, hradí test zákonný zástupce. O celém průběhu je zhotoven záznam (viz Příloha č. 3).

Dalším příkladem postupu v situaci, kdy chce škola testovat je v příloze Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování (2010). Tento dokument je charakterizován v kapitole 3.3.

2.4. Možnosti a meze testování

V této části uvedu možnosti, tj. pozitiva, přínosy a význam testování a meze, tj. negativa a nevýhody testování. Vycházet budu z již citovaného výzkumného projektu Rocheho et al. (2008), který došel k následujícím závěrům.

Na základě konzultací s klíčovými osobami (např. rodiče, učitelé, právníci, pracovníci z drogové sféry a další) byly zjištěny tyto výhody: možnost včasného odhalení problému, odrazení od užívání drog, poskytnutí důvodu odmítnutí drog a odolání vrstevnickým skupinám, identifikace ohrožených skupin, prospěch rodičům a společnosti v souvislosti se snížením užívání návykových látek. Z výsledků online průzkumu, kterého se účastnila široká veřejnost, vyplývají tyto výhody testování: odrazení žáků od drog, snížení výskytu drog, pomoc rodičům s kontrolou svých dětí, podpora kázně ve škole, identifikace a usměrnění užívajících žáků. 51% respondentů uvedlo, že nevidí žádné výhody testování.

V rámci konzultací byly jmenovány nevýhody: riziko stigmatizace, odcizení testovaných žáků, ztráta důvěry a respektu mezi učiteli/rodiči a žáky, prostředek

k vyloučení ze školy, zásah do práv a svobody žáků, finanční náklady (které by mohly být lépe využity v rámci efektivní prevence), orientační test neposkytuje dostatečné informace, nepodložené označení za uživatele, riziko ovlivnění života testovaného do budoucna (v souvislosti s trestním řízením nebo vyloučení ze školy). Na základě online průzkumu tyto: nedůvěra mezi žáky a učiteli, zasahování do soukromí, stigmatizace, nespolehlivost testů, finanční náklady a přebírání kompetencí rodičů.

Závěr této výzkumné zprávy uvádí, že většina účastníků průzkumů byla proti testování, etické aspekty, které do procesu vstupují, téměř znemožňují využití tohoto nástroje na školách, účinnost použití orientačního testování nebyla potvrzena a pro dosažení výše zmíněných výhod existují jiné způsoby, které jsou prokazatelně účinné a nejsou v rozporu s etikou.

Z výše uvedeného vyplývá, že testování nenahrazuje preventivní aktivity školy a není zástupným postupem při řešení situací týkajících se problematiky užívání žáků nebo jiných problematických situací ve škole. Je pouze diagnostickým nástrojem (ve smyslu detekce návykové látky v organismu a tím získání potvrzení o užití), jehož cílem je včas zachytit užívání a poskytnout tak pomoc žákovi s jeho užíváním. Tímto včasným záchytem problému také zajistíme bezpečnější prostředí ve škole. Vycházíme z principu „*ultima ratio*“, tzn. použití testuje poslední možností ve chvíli, kdy všechna jiná opatření a intervence selhaly či byly nedostatečné (Šámal, 2009).

3. Legislativní rámec testování

Tato kapitola slouží pro zpřehlednění právních předpisů, které se dotýkají testování a jeho účastníků na úrovni mezinárodní, národní a místní. Do velké míry výčet vychází z předpisů uváděných Šejvlem et al. (2013). Testování dětí na školách jako takové, není v zákonu vymezeno a tento úkon se opírá o obecnější předpisy. Z důvodu absence jasného předpisu může pramenit nejistota samotných škol a pedagogických pracovníků týkající se problematiky testování. Právní podklad testování se vyvozuje z § 16 Vyšetření přítomnosti alkoholu nebo jiné návykové látky, zákonu č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Důležité jsou zejména tyto odstavce:

Odst. 1 zakazuje užití alkoholu či jiné návykové látky při činnosti, kterou dále charakterizuje.

„Osoba, která vykonává činnost, při níž by mohla ohrozit život nebo zdraví svoje nebo dalších osob nebo poškodit majetek, nesmí požívat alkoholické nápoje nebo užívat jiné návykové látky při výkonu této činnosti nebo před jejím vykonáváním.“

Odst. 2 se věnuje problematice užití alkoholu a podmínkám, kdy je osoba testována a stanovuje, za jakých podmínek se provede odborné vyšetření.

„Orientačnímu vyšetření a odbornému lékařskému vyšetření zjišťujícímu obsah alkoholu je povinna se podrobit osoba, u níž se lze důvodně domnívat, že vykonává činnosti podle odstavce 1 pod vlivem alkoholu, a dále osoba, u které je důvodné podezření, že přivodila jinému újmu na zdraví v souvislosti s požitím alkoholického nápoje. Spočívá-li orientační vyšetření zjišťující obsah alkoholu v dechové zkoušce provedené analyzátozem alkoholu v dechu, splňujícím podmínky stanovené zvláštním právním předpisem, odborné lékařské vyšetření se neprovede. V případě, že osoba tento způsob orientačního vyšetření odmítne, provede se odborné lékařské vyšetření.“

Odst. 3 se věnuje užití jiných návykových látek než alkoholu a podmínkám, kdy je osoba testována.

„Orientačnímu vyšetření a odbornému lékařskému vyšetření zjišťujícímu obsah jiné návykové látky než alkoholu je povinna se podrobit osoba, u níž se lze důvodně domnívat, že vykonává činnosti podle odstavce 1 pod vlivem jiné návykové látky, a dále osoba, u které je důvodné podezření, že přivodila jinému újmu na zdraví v souvislosti s užitím jiné návykové látky.“

Odst. 4 uvádí, výčet osob, které můžou vyzvat osobu k podrobení se testu. Je zde uvedena obecně osoba, která je pověřena kontrolou osob (...). V tomto bodě plyne právo pedagogického pracovníka vyzvat k podrobení se orientačního testu, pokud je kontrolou osob pověřen. Tento závěr podpořilo také stanovisko MŠMT (2010b), které se k oprávnění pedagogického pracovníka testovat věnuje podrobněji (viz Příloha č. 4).

„Vyzvat osobu podle odstavců 1 až 3 ke splnění povinnosti podrobit se vyšetření podle odstavce 2 a 3 je oprávněn příslušník Policie České republiky, příslušník Vojenské policie, příslušník Vězeňské služby České republiky, zaměstnavatel, její ošetřující lékař, strážník obecní policie nebo osoby pověřené kontrolou osob, které vykonávají činnost, při níž by mohly ohrozit život nebo zdraví svoje anebo dalších osob nebo poškodit majetek“

Uvádím zde také odst.5 cit. ustanovení, který uvádí osoby, kterou mohou provést orientační test. Je zde opět formulace osoba pověřená kontrolou osob (...), tedy i pedagogický pracovník pověřen kontrolou osob. V tomto odstavci je také uvedena tzv. presumpce viny. Pokud žák odmítne podstoupit test, dle zákona předpokládáme, že látku užilo.

„Orientační vyšetření provádí útvar Policie České republiky, útvar Vojenské policie, Vězeňská služba České republiky, osoba pověřená kontrolou osob, které vykonávají činnost, při níž by mohly ohrozit život anebo zdraví svoje nebo dalších osob nebo poškodit majetek, zaměstnavatel, ošetřující lékař nebo obecní policie. Odborné lékařské vyšetření provádí poskytovatel zdravotních služeb k tomu odborně a provozně způsobilý. Odmítne-li osoba podle odstavců 1 až 3 vyšetření podle odstavců 2 a 3, hledí se na ni, jako by byla pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky.“

Ustanovení §16 má další 4 odstavce, v kterých je uvedena povinnost zdravotníka pomoci s odběrem biologického materiálu (odst. 6), sdělení výsledků odborného vyšetření (odst. 7), úhrada testu (odst. 8) a odpovědnost za dopravu osob do zdravotnického zařízení (odst. 9) cit. zákona.

Pro shrnutí, z tohoto právního ustanovení se dovídáme, že na základě zákazu výkonu činnosti pod vlivem (míněno též při akutní intoxikaci) návykové látky, kdy je možné zranit sebe, své okolí nebo poškodit majetek (například v hodinách tělesné výchovy, při odborné praxi, kde se zachází se stroji či nářadím, nebo i při běžných školních činnostech, pohybu po škole apod.), může osoba pověřená kontrolou osob (například dozorující učitel či jiný pedagogický pracovník) vyzvat takového žáka a provést orientační vyšetření, pokud se důvodně domnívá, že žák užil návykovou látku a je v daném momentě akutně touto látkou intoxikován. Důvodně se domnívat či důvodné podezření jsou termíny výše užitě. Rozumíme jim tak, že všechny jiné příčiny, které by mohly vézt k projevu akutní intoxikace (například užití léků, nemoc, nevolnost a další), byly vyloučeny. Užití návykové látky je v tu chvíli jediným možným vysvětlením stavu žáka (Šejvl et al., 2013).

Do tématu testování vstupují další právní předpisy s různou právní závazností a dotýkají se více oblastí a úhlů pohledů na testování. Smyslem je často ochránit jak testovaného žáka, tak testujícího a další okolí.

3.1. Mezinárodní smlouvy

V této části charakterizují pět mezinárodních dokumentů, které jsou součástí legislativy České republiky, a uvedu jejich význam v souvislosti s testováním na školách. Jsou obecnějšího charakteru, týkající se práv dítěte, lidských práv v souvislosti s aplikováním biomedicíny a úmluvy týkající se návykových látek.

Úmluva o právech dítěte je závazný dokument, který byl přijat Valným shromážděním OSN v roce 1989, a Česká republika jej přijala v roce 1991. Je součástí naší legislativy jako zákon č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte. Úmluva obsahuje 54 článků a zabývá se hlavními zásadami, právem na přežití a rozvoj, právem na ochranu a právem na zapojení se do společnosti. V úvodu definuje dítě jako osobu mladší 18 let. V článku 3 odst. 1 se zmiňuje o zájmu dítěte jako prioritě při jakékoliv činnosti dítěte se týkající. Dalším výrok této úmluvy, v článku 28 odst. 2, říká, aby všechna kázeňská opatření na školách byla provedena způsobem, kdy je respektována lidská důstojnost dítěte. O ochraně dětí před nezákonným užíváním návykových látek hovoří článek 33. Pokud je dítě obviněno či obžalováno z porušení trestního práva, mělo by dle článku 40 odst. 2 bod i) považováno za nevinné, dokud není zákonně prokázána vina (princip presumpce nevinny).

Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny (také Úmluva o lidských právech a biomedicině) byla přijata Radou Evropy v roce 1997. Součástí legislativy České republiky je na základě sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 96/2001 Sb.m.s. o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny (Úmluva o lidských právech a biomedicině). Dokument stanovuje práva pacientů a povinnosti výzkumníků a zdravotníků v oblasti biomedicíny. Pro téma testování jsou významné články 5, 6 odst. 2 a 8. Stanovuje povinnost informovaného (ve smyslu účelu, povahy, důsledků a spojených rizik) a svobodného souhlasu se zákrokem, který je možné kdykoliv odvolat. U nezletilých osob zdůrazňuje nutnost souhlasu zákonného zástupce se zřetelem na názor nezletilé osoby, který se stává závazným postupně v závislosti na věku a vyspělosti dítěte. Je možné zákrok provést i bez souhlasu zákonného zástupce, pokud se jedná o nouzovou situaci a zákrok je nezbytný pro zdraví dítěte.

Jednotná Úmluva o omamných látkách je mezinárodním dokumentem přijatým OSN v roce 1961, Českou republikou pak vyhláškou ministra zahraničních věcí č. 47/1965 Sb., o Jednotné Úmluvě o omamných látkách, ve znění pozdějších předpisů. Tato úmluva vymezuje omamné látky a jejich kontrolu. **Úmluva o psychotropních látkách** z roku 1971

je druhým dokumentem, který upravuje seznamy návykových látek a dodává látky syntetické. Českou republikou byla přijata vyhláškou ministra zahraničních věcí č. 62/1989 Sb., o Úmluvě o psychotropních látkách, ve znění pozdějších předpisů. Třetím významným mezinárodním dokumentem o návykových látkách je **Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami** z roku 1989. V České republice byla přijata sdělením federálního ministerstva zahraničních věcí č. 462/1991 Sb., Úmluva Organizace spojených národů proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami. Úmluvy se zaměřuje také na prevenci, zamezení užívání, včasnou diagnostiku, léčbu a přijetí opatření v těchto směrech.

3.2. Právní předpisy ČR

V této části uvedu právní předpisy dotýkající se testování na školách. Často se předpisy dotýkají testování spíše obecně nebo okrajově a tato kapitola je pouze výtahem těchto částí. V úvodu kapitoly Legislativní rámec testování je podrobněji uveden **zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami způsobenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů**, ve znění pozdějších předpisů, konkrétně §16, který vymezuje orientační vyšetření, jeho účastníky, okolnosti a postup, proto v této kapitole nebude znovu podrobněji rozpracován.

Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, který vymezuje pojem návyková látka v užším pojetí. Je více rozveden a srovnán s širším vymezením pojmu návyková látka v trestním zákoníku v kapitole Akutní intoxikace návykovou látkou.

Listina základních práv a svobod (**usnesení České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky**, ve znění pozdějších předpisů) je základním dokumentem České republiky, zaručuje a zakládá práva a svobody, rovnost v právech a zásadu zachování těchto práv a svobod při vytváření dalších povinností plynoucích ze zákona. Je součástí Ústavy ČR. Některé její články se na obecné úrovni dotýkají testování. Deklaruje právo na zachování důstojnosti, cti a dobré pověsti (čl. 10 odst. 1), a ochranu zdraví (čl. 31). Toto právo by mělo být zachováno i při testování.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, hlava druhá – rodinné právo (dříve zákon č. 94/1963 Sb., o rodině) vymezuje rodičovskou zodpovědnost, kdy rodič pečuje o zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj dítěte a jeho ochranu (...), (§ 858 cit. zák.). V § 875 cit. zák. zdůrazňuje zájmy dítěte jako prioritu při péči o dítě a v druhém odstavci se hovoří o významu názoru dítěte a jeho informovanosti o rozhodnutích, která se jeho zájmu týkají. Rodiče by tedy měli poskytnout potřebné informace a vyslechnout názor dítěte. Dále je výchova dítěte primárně v kompetenci rodičů a výchovná opatření jimi ukládána mají být přiměřená a neohrožující (§ 884).

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů, je důležité zmínit v souvislosti se selháváním rodičů v jejich povinnostech. §6 vymezuje okolnosti, kdy se zaměřuje na dítě. Pokud dítě užívá návykové látky nebo je ohroženo závislostí, má právo na sociálně-právní ochranu a dle § 7, pokud je chování dítěte závadné, mají právo o tom vědět rodiče i orgán sociálně právní ochrany. V případě, že rodiče nespolupracují či nejeví zájem o své dítě, pokud je testováno pro užití návykové látky, škola se může obrátit na tento orgán.

Užívání návykových látek jako takové není trestné. Trestným činem je nakládání s těmito látkami, ve smyslu výroby, dovozu, vývozu, nabídnutí, zprostředkování a jiného opatření druhé osobě dle § 283 **zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník**, ve znění pozdějších předpisů. V trestním zákoníku jsou další trestné činy související s návykovými látkami (především § 283- §287) upravující také pěstování a přechovávání. Trestným činem se stává tehdy, kdy je látky větší množství než malé. Tato množství jsou uvedena v **nařízení vlády č. 455/2009 Sb.**, týkající se rostlin a hub a v **nařízení vlády č. 467/2009 Sb.**, kde jsou upravena množství omamných a psychotropních látek a jedů. Pokud se dítě (tedy nezletilý) takového činu dopustí, je aplikován **zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže** (odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů), ve znění pozdějších předpisů, kdy se trestný čin označuje jako provinění. Pokud se látka vyskytuje v malém množství, řídíme se dle **zákona č. 200/1990 Sb., zákon České národní rady o přestupcích**, ve znění pozdějších předpisů. Odpovědnost za přestupek nese osoba starší 15 ti let, do 18 ti let věku je k ní přihlíženo se zvláštní péčí (§ 5 odst. 1 a 19 odst. 1 tohoto zákona). Osoba není zproštěna zodpovědnosti v případě intoxikace při páchání přestupku (§ 5 odst. 2 cit. zák.). Za přestupek je dle § 30 odst. 1 písmene i) cit. zák. považováno odmítnutí orientačního vyšetření dle § 16 zákona č. 379/2005 Sb. Užití alkoholu či jiné návykové látky při výkonu činnosti, kdy je možné zranit osobu či poškodit majetek [§ 30 odst. 1 písmene g-ch) včetně písmene i)] může být sankcionováno mírněji, pokud je prokázáno méně než 0,5 promile alkoholu v krvi a zároveň neprokázání jiné návykové látky. V trestním řádu (**zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)**), ve znění pozdějších předpisů) je pak upraven postup orgánů činných v trestním řízení.

Další předpis souvisí s poskytováním souhlasu s poskytnutím zdravotnické péče. V souvislosti s testováním se jedná zejména o konfirmační vyšetření krve zdravotníkem při pozitivním nálezů orientačního vyšetření. Dle **zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejího poskytování (zákon o zdravotních službách)**, ve znění pozdějších předpisů, je informovaný a svobodný souhlas podmínkou pro poskytnutí péče (§ 28 odst. 1 cit. zák.), dále je důležité přihlídnutí k názoru dítěte a je nutný souhlas zákonného zástupce v případě nezletilého. Bez souhlasu je možné službu poskytnout v případě neodkladné a akutní péče (popsány v § 5 cit. zák.), a pokud nebylo možné získat souhlas zákonného zástupce (dle § 35 cit. zák.).

Školský zákon (**zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním a vyšším odborném a jiném vzdělávání**, ve znění pozdějších předpisů) jako takový testování neupravuje. Opět uvádím části tohoto zákona, které se okrajově či obecně tématu testování dotýkají. V § 21 cit. zák. jsou vymezena práva žáků, studentů, zákonných zástupců a nezletilých žáků. Všichni mají právo být informováni o svém vzdělávání, zákonní zástupci o vzdělávání svých dětí. Zároveň mají právo na vyjádření svého názoru u rozhodnutí, která se jich týkají, a tomuto názoru by se mělo přihlídnout. V odstavci 3 je uvedeno, že v případě zletilých žáků mají toto právo stále také jejich rodiče nebo jiné osoby, které vůči nim plní vyživovací povinnost. Výše uvedené osoby mají také právo na poradenskou pomoc školy nebo školského poradenského pracoviště ve věcech vzdělání. Povinnosti žáků a zákonných zástupců jsou uvedeny v § 22 cit. zák.. Patří mezi ně řádná docházka, dodržování školního řádu a dalších předpisů školy týkající se bezpečnosti a ochrany zdraví. Zákonní zástupci jsou kromě jiného povinni účastnit se projednávání závažných záležitostí týkající se vzdělání jejich dítěte v případě vyzvání ředitelem nebo školního poradenského pracoviště a informovat školu o zdravotním stavu dítěte a jeho změnách, které mohou mít vliv na vzdělávání.

Ve školském zákonu je také uvedena povinnost školy předcházení vzniku sociálně patologických jevů a vytvářet podmínky pro zdravý vývoj a zároveň informovat žáky pro zajištění bezpečnosti (§ 29 školského zákona, Bezpečnost a ochrana zdraví ve školách a školských zařízeních). V následujícím § 30 školského zákona je vymezen školní řád, kde jsou upřesněna a doplněna práva a povinnosti žáků a jejich zákonných zástupců. Školní řád by měl dále upravovat podmínky pro zajištění bezpečnosti, ochrany zdraví žáků a ochrany před sociálně patologickými jevy. Tento zákon také vymezuje výchovná opatření, mezi něž patří opatření kázeňská, tj. podmíněčné vyloučení a vyloučení žáka ze školy a další opatření stanovená prováděcím předpisem ministerstva. O podmíněčném vyloučení a vyloučení rozhoduje ředitel školy (§ 31 školského zákona). Odpovědnost za dohled nad dítětem ve škole zajišťuje škola. Zajištění dohledu je odpovědností ředitele školy (§ 164 školského zákona).

V souvislosti s testováním na školách uvádím zákoník práce (**zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce**, ve znění pozdějších předpisů). Vedle teoretického vyučování se žáci SOU účastní také praktického vyučování neboli odborného výcviku. V době praktického vyučování se na žáky vztahuje právě zákoník práce (upraveno ve školském zákonu, § 65 zákoníku práce). Praktická výuka může být uskutečněna nejen ve škole, ale i na pracovištích fyzických či právnických osob. Takové pracoviště uzavírá se školou smlouvu, kde jsou mimo jiné uvedena opatření k zajištění bezpečnosti práce a ochraně zdraví (§ 12, vyhláška č. 13/2005 Sb., o středním vzdělávání a vzdělávání v konzervatoři, ve znění pozdějších předpisů). Tuto bezpečnost na pracovišti zajišťuje zaměstnavatel případně vedoucí zaměstnanec. Mezi jeho povinnosti patří vyhledávání a eliminace rizik ohrožujících zdraví nebo bezpečnost na pracovišti (§ 101 a 102 zákoníku práce,

předcházení ohrožení života a zdraví při práci). Mezi povinnosti zaměstnance, tedy i žáka SOU, který na je na pracovišti v rámci odborného výcviku, patří nepožívání alkoholu a jiných návykových látek na pracovišti a v pracovní době a zákaz vstupu pod vlivem těchto látek na pracovišti. Zakázáno je také kouření cigaret. Vedoucí pracovník nebo zaměstnavatel může provést test pro zjištění intoxikace a zaměstnanec je povinen se jí podrobit (§ 106 zákoníku práce).

3.3. Metodická doporučení MŠMT a další dokumenty

Metodická doporučení a pokyny MŠMT doporučují či nabízí možnosti řešení různých situací, které mohou ve škole nastat. Mají nízkou právní sílu, nejsou závazná. Nicméně se snaží nabídnout postupy a doporučení pro zvýšení jistoty v podnikání dalších kroků a poskytují určitý návod pro zpracování různých typů dokumentace. K otázce orientačního testování na středních školách se například Metodika primární prevence vyjadřují jasněji než legislativa uvedená výše, nicméně ostatní dokumenty se samotné problematiky opět dotýkají pouze obecně.

Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013-2018 je dokument vydaný MŠMT (2013b). Tento dokument stanovuje strategii v primární prevenci rizikového chování. Určuje cíle primární prevence, koordinaci a organizaci prevence, vymezuje kompetence a odpovědnost jednotlivých subjektů v této oblasti. Jedním z cílů v oblasti koordinace prevence je navržení řešení otázky testování na školách. Uznává testování jako problematický bod a zdůrazňuje, že testování není primárně preventivním opatřením.

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování (MŠMT, 2010a) je základním dokumentem ministerstva v oblasti primární prevence rizikového chování. Vymezuje pojmy prevence, popisuje subjekty a úlohu pedagogických pracovníků v systému prevence, vymezuje Preventivní program školy a nabízí konkrétní postupy v řešení různých typů rizikového chování dětí. Testování řadí do kategorie neefektivní prevence, pokud nahrazuje kontinuální preventivní program. V příloze č. 1 této metodiky je doporučený postup u problematiky návykových látek. Poskytuje základní vymezení pojmů užívání drog a příznaky užívání, dále charakteristiky návykových látek, rizikové a projektivní faktory vzhledem k užívání, legislativní rámec, doporučenou síť služeb, vhodné a nevhodné preventivní programy. Vyzývá k zanesení konkrétních postupů do školního řádu a dalších dokumentů školy.

Metodický pokyn k zajištění bezpečnosti (MŠMT, 2015) je dalším shrnujícím dokumentem v oblasti zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví ve škole. Jedná se o sumář zákonných norem (zejména školský zákon, zákoník práce, zákon o ochraně veřejného zdraví, občanský zákoník a další související vyhlášky a nařízení). Mimo jiné upravuje prevenci rizik, poučení žáků se základními pokyny bezpečnosti práce, dozor nad žáky ve

škole či mimo ni (školní akce, výjezdy) a také upozorňuje na zvláštní pravidla při praktickém vyučování a dalších činnostech jako například tělesná výchova, plavání. Testování jako takové tu zmíněno není.

Dále zmiňuji **Metodické doporučení pro práci s Individuálním výchovným programem v rámci řešení rizikového chování žáků** (MŠMT, 2013a). Individuální výchovný program je způsob práce, kde se zapojuje jak žák, tak jeho zákonný zástupce. Cílem je odstranit rizikové chování a zamezení vzniku nežádoucích důsledků spojených s tímto chováním. Dle samotného doporučení by se tento nástroj neměl použít v případě přesahu kompetencí školy v dané problematice, jmenuje i závislost na návykových látkách. Pokud jde o užívání, experimentování s návykovými látkami, věřím, že je to nástroj velmi užitečný. Konkrétní postupy, které tento nástroj popisuje, zmíním v kapitole Možnosti prevence a další péče o testované dítě.

Na závěr zmíním dokument MŠMT **Využití právních opatření při řešení problémového chování žáků na školách** (2014). Opět se jedná o doporučení školám a jeho cílem je pomoci jim ve využití právních norem při řešení problematických situací ve škole. Poskytuje oporu a přehled pro rychlou orientaci v legislativě.

3.4. Školní řád

Školní řád je jeden z prvních předpisů, se kterým se děti ve svém životě setkávají. Představuje soubor pravidel, zejména práv a povinností žáků a školy a je ukotven ve školském zákonu. Školní řád zpracovává ředitel školy s pomocí pedagogické rady. MŠMT vydalo doporučení na zpracování školního řádu. Tento dokument není závazný, nicméně může sloužit jako pomůcka při tvorbě. Popisuje zásady a požadavky tvorby a navrhuje jeho vhodnou strukturu. Kromě práv a povinností žáků a zákonných zástupců navrhuje ošetřit oblast vzájemných vztahů zaměstnanců, provoz školy, podmínky zajištění bezpečnosti a zacházení s majetkem školy, dále hodnocení výsledků vzdělávání, výchovná opatření, omlouvání a uvolňování žáků a poučení o povinnosti dodržovat tento řád. V oblasti prevence rizikového chování odkazuje na metodické doporučení MŠMT a doporučené postupy v něm uvedené. V oblasti návykových látek doporučuje zanést do školního řádu zákaz vnášení alkoholu a návykových látek včetně zákazu kouření a užívání alkoholu. Důležitým bodem je jasné vymezení postihů neboli kázeňských opatření za porušení. Vymezení konkrétních postihů za konkrétní porušení je možné, ale je třeba uvažovat vzhledem k individuálním žákům, proto je možné některé postupy uvádět obecněji.

Školní řád je pro žáky a pedagogy závazným předpisem, který je třeba dodržovat. Zároveň je třeba, aby z něho bylo možné vyčíst, jaké jsou důsledky za jeho porušení. Podstatným prvkem je existence prostředků pro aplikaci těchto pravidel a zásad. Pokud žák přijde do školy pod vlivem návykové látky a tím poruší školní řád, mělo by z něho

vyplývat kázeňské opatření. Testování do této rovnice vstupuje, jako prostředek k dokázání daného skutku.

Národní protidrogová centrála (NPC) v roce 2010 vydala Doporučení na doplnění školního řádu v souvislosti s řešením problematiky návykových látek ve školním prostředí. Navrhuje zakotvit do školního řádu testování jako takové, přičemž zdůrazňuje, že má být provedeno pouze v případě důvodného podezření nebo s předem získaným souhlasem zákonného zástupce (nebo žáka v případě zletilého). Vyloučeno je plošné či namátkové testování. Ovšem v případě odmítnutí žáka podstoupit test je navrhováno hledět na žáka, jako by byl pod vlivem. Je zde podpořena presumpce viny, což je z jiných hledisek považováno za problematické. Dále dokument navrhuje výslovné uvedení jednotlivých výchovných opatření za příchod do školy nebo školní akci pod vlivem, zvláště pak za opakované příchody, požití návykové látky ve škole a opakované požití, distribuce a další.

3.5. Informovaný souhlas zákonného zástupce

Informovaný souhlas neboli „Souhlas zletilého studenta nebo zákonného zástupce nezletilého žáka s orientačním testováním žáka nebo studenta na přítomnost alkoholu nebo návykové látky“ je dokument, který se předkládá ideálně na začátku školního roku rodičům (či jiným zákonným zástupcům) k podepsání nebo zletilému žáku. Tento souhlas je podmínkou pro provedení orientačního vyšetření. Jeho doporučené znění je k nalezení v příloze Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování MŠMT a v Příloze č. 3 této práce. Zákonný zástupce se dozvídá, jakým způsobem testování probíhá. Dále za jakých okolností může být jeho dítě (či žák sám v případě zletilosti) testováno a jaké důsledky se vyvozují z pozitivního nálezu. Součástí souhlasu by mělo být vyjmenování jednotlivých výchovných opatření, která mohou být žákovi uložena. V některých případech se zákonný zástupce o možnosti testování dozvídá v rámci generalizovaných souhlasů⁵, kde jsou uváděny další skutečnosti a služby, jako například souhlas se zveřejňováním fotodokumentace, s poradenskými službami školy nebo zpracováním osobních údajů. Účelem souhlasu je především informovat o této možnosti, souhlas je odvolatelný.

V reakci na zpochybnění informovaných souhlasů rodičů v rámci diskuze MŠMT vydal v roce 2010 Odbor bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra a Národní protidrogová centrála stanovisko. V něm se hlásí k právu zákonných zástupců tento souhlas udělit a argumentuje právem rodičů mít možnost kontrolovat své dítě i v době, kdy je ve škole. V tomto dokumentu týkající se souhlasů rodičů je také uváděno, že testování nezasahuje do práv a osobnosti dítěte, slouží jako ochrana dítěte a je prevencí zneužívání návykových látek na školách. Toto stanovisko předkládá další z mnoha názorů na tuto problematiku.

⁵ Je důležité si uvědomit, že generální souhlas daný na počátku školního roku podle Šejvla neopravňuje provedení orientačního testu kdykoli v dalším průběhu školního roku bez toho, aby byl informován zákonný zástupce a dal k takovému testování explicitní souhlas platný pro danou konkrétní situaci.

Ovšem v souvislosti s právy dítěte uvažují, jakou váhu má v celém procesu názor dítěte. Například Úmluva o lidských právech a biomedicíně mluví o přihlídnutí k názoru dítěte nicméně souhlas zákonného zástupce je v této věci zřejmě rozhodující.

4. Možnosti prevence a další péče o testované dítě

Testování je nástrojem v mnohem širším procesu. Pokud testujeme, měli bychom se zamyslet nad tím, co nás k tomu vedlo a zda nejsou kroky, kterými samotnému testování můžeme předejít. Zároveň však, pokud test použijeme, měli bychom vědět, jak budeme v práci s dítětem pokračovat, za jakým účelem jsme test použili, co by mělo následovat. V této kapitole se zamyslím nad oblastmi, které mohou jak předcházet přikročení k testu, tak následovat. V širším pojetí se jedná o možnosti, které máme v souvislosti s užíváním návykových látek ve škole, ať už testujeme či nikoliv. Klíčovou roli zde hraje školní poradenské pracoviště sestávající ze školního metodika prevence, výchovného poradce, případně školního psychologa nebo speciálního pedagoga (viz kap. Pedagogický pracovník). Jako podporované alternativy testování se ukazují být zejména tyto: realizace protidrogových programů, jasné směrnice školy ve vztahu k návykovým látkám, poradenství s kvalifikovanými odborníky, včasnou intervenci a programy na úrovni všeobecné prevence. Jako účinné se ukázaly programy prevence na všech úrovních a jako klíčový faktor byla označena práce s rodinou (Roche et al., 2008).

4.1 Prevence

V souvislosti s užíváním návykových látek je naším cílem především jeho předcházení u dětí. Na středních školách děti mají zkušenosti s alkoholem, tabákem, marihuanou a dalšími látkami (Mravčík et al., 2015). Nicméně preventivní programy a intervence zde mají své místo. Pro účely této práce zde stručně popíši úroveň prevence, význam Preventivního programu školy a zásady efektivní prevence. Prevenci rozeznáváme nespécifickou (zaměřuje se obecně na zdravý životní styl, pozitivní seberozvíjení a žádoucí sociální chování; realizováno např. prostřednictvím kulturních a sportovních akcí) a specifickou. Specifická prevence je zaměřena na určitý typ rizikového chování (šikana, záškoláctví, užívání návykových látek, rizikové sporty a chování v dopravě, poruchy příjmu potravy, negativní působení sekt a rizikové sexuální chování (MŠMT, 2010), snaží se těmto specifickým typům chování předcházet. Lze ji rozlišit na třech úrovních – prevence všeobecná (pro obecnou populaci žáků, míra rizika je běžná), selektivní (skupina žáků je specifičtější, riziko je vyšší, rizikové chování může být aktuální) a indikovaná. V rámci indikované prevence se zaměřujeme na jednotlivce, který vykazuje určité rizikové chování, a snažíme se zabránit progresi rizikového chování. Pro selektivní a indikovanou prevenci je třeba odborného pracovníka, například proškoleného preventistu nebo adiktologa. Předstupněm léčby je časná diagnostika a intervence, které často bývají již součástí léčebného postupu na specializovaných pracovištích (Gabrhelík, 2015; Pavlas Martanová, 2015).

Školní metodik prevence zpracovává Preventivní program školy (také Minimální preventivní program) vždy na jeden školní rok. Jedná se o dokument zpracovávající

plánované preventivní aktivity. Prevence se zaměřuje na zdravý životní styl, sociální a emoční vývoj žáků a jejich komunikační dovednosti. Mezi klíčové faktory patří vlastní aktivita žáků, pestré formy práce s žáky, zapojení pedagogů a spolupráce s rodiči (MŠMT, 2010).

Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence užívání návykových látek je dokumentem MŠMT (2008), který uvádí zásady efektivní primární prevence, a to: komplexnost a kombinace mnohočetných strategií (užívání návykových látek jako problém, na kterém se podílí více faktorů), kontinuita a systematičnost (dlouhodobý program, logické navazování jednotlivých bloků), cílenost i adekvátnost informací i forem působení (zohlednění věku, specifik dané cílové skupiny, atraktivita), propojení prevence užívání nelegálních návykových látek a těkavých návykových látek s prevencí problémů působených alkoholem a tabákem, včasný začátek preventivních aktivit ideálně již v předškolním věku (formování názorů a postojů), pozitivní orientace primární prevence a demonstrace konkrétních alternativ (zdravý životní styl, pozitivní model), využití „KAB“ modelu (zaměření nejen na informace, ale i postoje a změnu chování), využití „peer“ prvku, důraz na interakci a aktivní zapojení (vliv vrstevníků), denormalizace (vytvoření postoje, že užívání návykových látek není běžné), podpora protektivních faktorů ve společnosti a nepoužívání neúčinných prostředků (podpurné prostředí, vytváření kvalitních vztahů). Poslední zásadou je nepoužívání neúčinných prostředků. Jak již bylo zmíněno v úvodu, neúčinnými prostředky je myšleno zastrahování, moralizování, zveličování negativních dopadů užívání, zakazování, výchova postavená pouze na emocích, pouhé poskytování informací o účincích návykových látek. Mezi ně patří např. testování bez kontextu preventivních programů, policejní psy vyhledávající návykové látky ve škole. Tyto zásady vychází z Nešpora, Csémyho, a Pernicové (1999), kteří také uvádí pojmy primární, sekundární a terciární prevence, kdy primární prevenci definuje jako předcházení rizikům u cílové skupiny, která ještě nezačala užívat, sekundární prevenci jako pomoc těm, kteří již začali užívat, ale jejich stav není vážný a terciární prevenci ve smyslu minimalizace škod, která se překrývá s přístupem harm reduction. Analogicky výše citovaný dokument definuje další cíle specifické prevence, které zde uvádím:

- pokud se nepodaří zamezit zahájení užívání návykových látek, je třeba ho oddálit alespoň do co nejvyššího věku, zároveň se pokusit minimalizovat rizika spojená s užíváním
- pokud se nepodařilo zabránit zahájení užívání návykových látek, je třeba motivovat k zanechání této činnosti a podporovat je k návratu k zdravému životnímu stylu bez těchto látek, a dále minimalizovat rizika spojená s užíváním návykových látek,
- pokud se užívání návykových látek dále rozvíjí, je třeba zajistit adekvátní ochranu před následky tohoto jednání, zároveň motivovat k vyhledání specializované pomoci (poradenství, léčba).

4.2 Individuální výchovný plán

Pokud je u žáka rozpoznán problém s návykovými látkami, nabízí se využití Individuálního výchovného plánu (IVÝP). Jedná se o intenzivní navázání spolupráce mezi žákem, jeho zákonným zástupcem a školou s cílem odstranění rizikového chování. Tento nástroj zpracovává Metodické doporučení MŠMT pro práci s individuálním výchovným programem v rámci řešení rizikového chování žáků (2013a). Nástrojem je komunikace, pomocí které se pojmenovává problém a hledá se řešení. Zároveň funguje jako podpora na straně žáka, ale i rodiny jako takové, která například neměla odvahu či sílu problém sama řešit. V prvním stupni řešení učitel navazuje spolupráci s žákem samotným a snaží se stavět na jeho motivaci. V dalším stupni je přizván zákonný zástupce a zvyšuje se tlak. V třetím stupni se pracuje s IVÝP jako takovým, tlak je zároveň vyvíjen na rodinu. Čtvrtým stupněm je předání případu do rukou jiné služby, kdy škola vyčerpala všechny své možnosti. Využití tohoto programu nastává v situaci, kdy dochází k narušení procesu vzdělávání žáka, případně je snaha předejít kázeňským opatřením. Tento model také funguje v součinnosti s dalšími službami, v jejichž péči se žák nachází. Personálně zde funguje třídní učitel a pracovníci v rámci školního poradenského pracoviště s ohledem na možnosti školy a závažnost rizikového chování. Těžištěm tohoto postupu je komunikace a dialog, které jsou důležitým prvkem v rámci působení pedagogů a žáků i bez použití tohoto nástroje. IVÝP navíc nabízí strukturu a možnost plánování. Součástí dokumentu je také postup při přestupu žáka na jinou školu.

4.3 Specializované služby

Pokud užití drogy dítětem nebylo jednorázovým experimentem, ale užívá příležitostně nebo pravidelně, je žádoucí navázat spolupráci se specializovaným pracovištěm, které pracuje s problematikou užívání návykových látek, s adiktologickou službou. Dítě navíc nemusí být motivované ke spolupráci a k abstinenci a práce může být komplikovaná, zároveň přesahující kompetence školy. Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 20 odst. 2 cit. zákona vymezuje typy odborné péče, které jsou poskytovány osobám závislým či škodlivě užívajícím tabákové výrobky, alkohol a jiné návykové látky. Zákon jmenuje akutní lůžkovou péči a diagnostiku v případech bezprostředního ohrožení zdraví svého či okolí, detoxifikaci, terénní programy, kontaktní a poradenské služby, léčbu závislosti ambulantní formou nebo lůžkovou (krátkodobá, střednědobá, rezidenční), stacionární programy, následnou péči a substituční léčbu. Tyto typy péče jsou poskytovány zdravotní, sociální či jinou službou zabývající se touto problematikou. Specializovaným oborem je adiktologie, zabývající se prevencí a léčbou závislostí na návykových látkách a dalších závislostí, vymezeným v zákonu č. 96/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činnosti

souvisejících s poskytováním zdravotní péče a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o nelékařských zdravotnických povoláních), ve znění pozdějších předpisů, § 21a odst. 2.

Jednou z možností je Dětské a dorostové detoxikační centrum v Praze, které zajišťuje ambulantní i lůžkovou péči pro závislé mladistvé nebo ze zkušeností s návykovými látkami (<http://www.nmskb.cz/oddeleni/detox/>). Nyní funguje také Ambulance dětské a dorostové adiktologie, kde jsou nabízeny služby pro děti zneužívající návykové látky, případně se potýkají s nelátkovými závislostmi jako je gambling, závislost na počítačových hrách, apod. (www.adiktologie.cz).

5. Shrnutí

Střední odborné učiliště je specifické praktickým vyučováním neboli odborným výcvikem, kdy se žáci učí zacházet s nejrůznějšími stroji a nářadím a je zde kladen velký nárok na bezpečnost. Výskyt návykových látek a jejich užívání je reálným faktem a období adolescence je charakteristické nejen z vývojového hlediska, kdy jsou kladené nároky na vytváření identity a separace od rodičů a zároveň tlak na výběr budoucího povolání, ale i z hlediska míry experimentování s návykovými látkami. Na pedagogické pracovníky, kteří jsou ve styku s těmito žáky, je kladen velký nárok v souvislosti se zvládnutím takové situace. Dnes je ve školství snaha diferencovat kompetence učitelů a úkolem školních metodiků prevence, výchovných poradců a školních a speciálních psychologů je snaha situaci stabilizovat a být oporou v bouřlivém období žáků. Školy přirozeně hledají cesty, jak s problematikou návykových látek bojovat, také na základě zákonných norem, které stanovují minimální preventivní aktivity. Testování do této diskuze vstupuje jako určitý nástroj a v mnohých očích jako pomoc. Bohužel narážíme na mnoho sporných míst v souvislosti s etičností testování, jeho významem, cíli a praktickým postupem. Názory odborníků i veřejnosti se různí a je hledána opora v legislativě. Nicméně legislativní zakotvení je v tomto směru složité a zároveň nejasné. Při testování je nutné dodržovat zásady nadnárodních dokumentů, ústavních zákonů a zákonné normy obecně, které však v tomto směru nejsou pro školství charakteristické. Opora je hledána alespoň v dokumentech týkající se preventivních opatření, metodických pokynů a doporučení a nakonec samotných dokumentů škol, jako jsou školní řády. Vedle hledání odpovědi na otázku, zda jsou školy oprávněny testování používat, využívají školy i jiných účinných opatření ve snaze čelit problematice užívání návykových látek mezi žáky.

III. VÝZKUMNÁ ČÁST

6. Cíle výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je zmapovat názory a postoje pedagogických pracovníků k problematice orientačního testování v prostředí vybraných pražských středních odborných učilišť a potřeby pedagogů s ním spojené. Dalšími dílčími cíli jsou:

- zjistit důvody používání či nepoužívání testování na škole,
- zjistit výběr pověřené osoby testováním,
- zmapovat právní povědomí pedagogických pracovníků v oblasti testování a jejich potřeby v oblasti legislativy,
- zjistit, jaké vnímají pedagogičtí pracovníci možnosti a meze testování,
- zjistit, jak je vnímáno testování v souvislosti s jeho využitím na středních odborných učilištích,
- zjistit, jaké jsou používané způsoby práce s dítětem, které je akutně intoxikované návykovou látkou a s dítětem, které se potýká s problémem užívání návykových látek.

7. Výzkumný soubor

Výběr respondentů probíhal na několika úrovních. Pro metodologii byla použita metoda výběru souboru samovýběrem a metoda příležitostného výběru (Miovský, 2006). Nejprve byla vybrána střední odborná učiliště na webovém portálu MŠMT Adresář škol a školských zařízení (dostupné na <http://stistko.uiv.cz/registr/vybskolrn.asp>), kde byla zadána kritéria výběru dle území a druhu zařízení. Pro území bylo zvoleno Hlavní město Praha a pro druh zařízení Střední vzdělání s výučním listem (E, H) a Střední vzdělání s maturitní zkouškou (L). Tomuto zadání odpovídalo 62 zařízení typu Střední odborná škola a Střední odborné učiliště. Ručně byla vybrána pouze Střední odborná učiliště, kterých bylo celkem 12. Tyto školy byly kontaktovány formou emailu s nabídkou účasti ve výzkumu. Uplatňovala se zde metoda výběru souboru samovýběrem, kdy měla každá škola stejnou šanci účasti v závislosti na jejich zájmu. Kladných reakcí bylo celkem 6. Dále byla použita metoda příležitostného výběru, kdy byla část respondentů kontaktována díky získanému kontaktu přímo na respondenta. Tímto způsobem byli získáni dva respondenti. Celkový počet respondentů je 8. Počet zapojených škol je 6, jelikož 3 respondenti působí v rámci jedné školy na různých pozicích, a to mistr odborného výcviku, školní metodik prevence a školní psycholog. Pro účely tohoto výzkumu nebyl stěžejní obor školy ani typ pedagogického pracovníka. Kritériem byl vlastní zájem případně zkušenost pedagogického

pracovníka s tématem testování. Zastoupeni jsou školní metodici prevence, školní psychologové a mistři odborného výcviku.

8. Metody získání a zpracování dat

Metodou pro získání dat byl polostrukturovaný rozhovor. Rozhovory se uskutečňovaly v prostorách preferovaných účastníky, nejčastěji v prostorách školy, v některých případech v restauračním zařízení. Rozhovor byl zaznamenáván pomocí nahrávacího zařízení. Účastníci byli seznámeni s průběhem rozhovoru a souhlasili s pořízením nahrávky. Byl jim předložen informovaný souhlas (viz Příloha 5), který předem obdrželi v příloze emailu a zároveň dostali do vlastních rukou. Časové ohraničení rozhovoru bylo od 15 do 45 minut, dle potřeb účastníků. Kostra rozhovoru byla v souladu s cíli výzkumu. V rámci rozhovoru jsem zjišťovala, zda je testování na škole respondentů využíváno, z jakých důvodů ano či ne. Dále jsem se ptala na osobu pověřenou testováním, případně, kdo by měl tuto funkci hypoteticky zastávat. Další oblastí rozhovoru byla legislativní úprava testování, zda je pro respondenty srozumitelná a jaké jsou jejich potřeby v tomto směru. Obecněji jsem se ptala na možná pozitiva a negativa testování. Zajímalo mě, zda vnímají testování jinak v kontextu středních odborných učilišť. Poslední oblastí byly alternativní způsoby práce s intoxikovaným dítětem, případně dítětem, které má problémy s návykovými látkami. Na závěr byl vždy respondentovi dán prostor pro doplnění. Tyto oblasti byly v každém rozhovoru zachovány. Zároveň se rozhovor odvíjel dle potřeb respondentů, tzn. dle témat, které respondent vnímal jako důležitá.

Zaznamenané rozhovory byly poté ručně přepsány do textového editoru Microsoft Office Word. Byla provedena redukce textu prvního řádu pro zpřehlednění a přípravu na následnou analýzu. Dále byla použita metoda kódování a vytváření trsů, na základě kterých se hledala společná témata a podobnosti v přepsaných rozhovorech. Vzniklo 13 kategorií (trsů), které jsou představeny v kapitole Výsledky.

9. Etika

Z pohledu etiky je zde velký nárok na ochranu účastníků výzkumu. Vzhledem ke zvolené metodě – rozhovoru – se jedná o osobní kontakt mezi výzkumníkem a účastníkem, který s sebou nese určité etické otázky. Výzkumník se zavazuje k udržení jejich anonymity, ale také anonymity zařízení, ve kterém působí. Tento závazek ztvrdzuje výzkumník podpisem Informovaného souhlasu (viz Příloha č. 6). Tento bod je nesmírně důležitý, vzhledem k tématu této práce. V otázkách návykových látek se vždy pohybujeme kolem hranic zákonů vzhledem k jejich ilegalitě, případně ilegalitě alkoholu a tabákových výrobků pro děti a mladistvé. Navíc skutečnosti jako přítomnost návykových látek ve školách a jejich užívání jsou citlivými tématy a reálnými fakty. Dalším faktorem je vliv samotného výzkumníka na průběh rozhovoru a množství a povahu informací, které se

dozví. Setkala jsem se s velkou otevřeností respondentů a je třeba citlivě zacházet se získanými informacemi. Někteří respondenti se o téma velmi zajímali a na závěr jsem jim poskytla odkazy, kde se mohou o tématu dozvědět více.

10. Výsledky

Po analýze rozhovorů bylo vytvořeno 13 kategorií A-M: Testujete?, Dokumenty školy – školní řád a informovaný souhlas, Důvody, proč školy netestují, Osoba pověřená provedením testu, Srozumitelnost legislativy, Význam testování na učilištích, Užívání návykových látek žáky, Akutní intoxikace žáka, Intoxikovaný žák ve škole – následný postup, Meze testování, Možnosti testování, Distribuce a držení návykové látky a Co funguje.

A. Testujete?

První kategorie kopírovala první otázku v rozhovoru. Otázkou bylo, zda na své škole využívají orientační testování. Ukázalo se, že orientační testování používáno není, především v tom smyslu, že nebylo třeba dojít do bodu, kdyby bylo potřeba testy použít. Bylo zjištěno, že na školách jsou orientační testy a analyzátory dechu přítomny v některých případech, ale nepoužívají se. V jednom případě bylo zjištěno využívání stěrů z lavic, pro zjištění přítomnosti návykové látky, a alkohol testeru. Dva respondenti uvedli, že testování použili v minulosti, ale v horizontu posledních minimálně 4 let ne. Ve dvou případech byl zájem o zavedení testování.

„Teď jsme ve fázi, že si to chceme zakotvit do školního řádu. A od září dáme rodičům informovaný souhlas, abychom mohli testovat, mít to jako poslední možnost, zadní vrátka.“ Respondent

B. Dokumenty školy – školní řád a informovaný souhlas

Polovina škol měla testování zakotveno ve školním řádu a jedna škola o tomto kroku uvažuje. I přesto, že školy vesměs netestují, zakotvení této možnosti do školního řádu je vnímáno jako opora. Vnímají tento krok jako preventivní prvek.

Informovaný souhlas předkládá škola zákonnému zástupci nebo zletilému žákovi ve 4 případech. Tento souhlas má také charakter informace v rámci generalizovaných souhlasů. Na jedné straně je tento souhlas vnímán jako preventivní prvek. Už jen samotné podání informace o této možnosti na žáky a jejich rodiče podle respondentů funguje. Mají možnost se rozhodnout, zda do školy přijdou, pokud například vědí, že by jejich konzumace mohla mít následky a škola disponuje prostředky, jak tento fakt zjistit. Na straně druhé je možné, že žák nebo rodič tento souhlas nepodepíše. Podle zkušeností respondentů, nejčastěji tento souhlas nepodepíší ti žáci (zletilí), kteří jsou „problémoví“, tzn. ti, kteří nejčastěji nechodí do školy. Upozorňují na fakt, že žáci, kteří užívají a

možnost je otestovat by se jevila jako smysluplná, nedají souhlas. Zároveň někteří dodávají, že tito žáci často velmi brzy ze školy odejdou. Bez souhlasu rodičů by na testování nepřistoupili, ale někteří by uvítali možnost provést test bez souhlasu za podmínek jasného uzákonění této možnosti.

„Ti nejvíce problémoví, u kterých by to člověk opravdu potřeboval, tak ti to nepodepíšou, ale zase oni jsou nejvíc problémoví tím, že nechodí a brzy skončí.“ Respondent

C. Důvody, proč školy netestují

Důvody, proč škola nevyužívá možnosti testování, se dají rozdělit do 3 dominantních skupin. Obecně se tomu někteří respondenti snaží spíše vyhnout, protože jim není jasné, jak správně postupovat. První skupinou důvodů je nejasné legislativní zakotvení. Často převažovali názory, že škola testovat nesmí. Tato pravomoc náleží policii nebo lékařům. Zároveň bylo uváděno, že pracovníci školy nesmí manipulovat s biologickým materiálem. Pochybnosti v právní oblasti byly markantní. Další skupinou důvodů bylo doporučení netestovat od odborníků. Je vnímán rozpor v názorech mezi lidmi z řad policie nebo školitelů metodiků prevence. Mezi argumenty byla uváděna snadná právní napadnutelnost postupu testování. Třetí skupinou důvodů, proč školy netestují, bylo zvolení jiného postupu. S žáky je možné téma drog a jejich užívání řešit jinými způsoby, bezpečnější je ihned informovat rodiče. Mezi další důvody patřila cena testů, negativní postoj k samotné manipulaci se slinami, obava z napadení postupu rodiči, testování je nad rámec pravomoci školy a skutečnost, že testování zasáhne do důvěry mezi žákem a učitelem. Respondenti by testování neoznačili za preventivní aktivitu, ale spíše za represivní.

„Má to jediný smysl – ty tady teď jsi, my tě potřebujeme potrestat a tak potřebujeme důkaz.“ Respondent

D. Osoba pověřená provedením testu

Ve dvou školách byla určena osoba, které by test provedla, pokud by bylo třeba. Testování spadá do kompetence ředitele nebo zástupce ředitele, na jedné škole zároveň školnímu metodikovi prevence. Pokud by respondenti měli zvolit takovou osobu, uváděli právě vedení školy, tedy ředitele a zástupce ředitele nebo školní metodiky prevence, jelikož je v jejich kompetenci prevence sociálně patologických jevů. Na druhé straně to bylo vnímáno jako zátěž právě pro metodiky, kteří mají slabou hodinovou dotaci na výkon této pozice. Byl zmíněn také vedoucí učitel daného oboru, který má o žácích, které má na starosti, dobrý přehled a tato skutečnost je ceněna především na větších školách nad 500 žáků. Testování by také mohlo spadat do kompetence lékaře, tím ale nedisponuje každá škola. Otázkou je souhlasný postoj pověřené osoby.

„Myslím si, že by to měl být metodik prevence, protože to je věc prevence.“ Respondent

E. Srozumitelnost legislativy

Respondenti mluvili o fádnosti zákonů a obavy z různých výkladů zákonů. Pro jednoho respondenta byl výklad srozumitelný s odkazem na nemožnost manipulace s biologickým materiálem, ale zároveň dodával, že je důležité, jakým způsobem škola informuje své zaměstnance a je velmi pravděpodobné, že většina učitelů nezná důvod, proč škola netestuje. Ze stran některých škol byl zájem o dohledání právního vymezení testování a oprávnění testovat si vyvozují ze zákoníku práce. Často bylo odkazováno na metodická doporučení MŠMT, ale byla zdůrazňována jejich právní nezávažnost. Někteří respondenti by ocenili ukotvení pedagogického pracovníka v § 16 zákonu 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů. Poskytlo by to větší ochranu a oporu pedagogům, postup by byl méně napadnutelný. Na druhé straně to někteří vnímali jako svazující prvek. Část respondentů nebyla s legislativou obeznámena. Zazněl pojem právní bezmoc, ale ne bezvýchodnost situace nebo její neřešitelnost z postavení učitele.

„Legislativně to pro nás není moc srozumitelné. Protože ani odborníci na prevenci, z magistrátu, policie, ti kdo učí metodiky prevence – oni se neshodnou.“ Respondent

F. Význam testování na učilištích

Je důležité rozlišovat mezi teoretickým a praktickým vyučováním. Během praktického vyučování (na odborném výcviku) je zvýšené riziko úrazu. Žáci zachází se stroji a nářadím. Část respondentů uváděla nutnost zvýšené obezřetnosti a připouštěla význam testování v této souvislosti. Žáci jsou seznámeni se zásadami bezpečnosti práce a v některých případech podepisují formulář, kde je uvedena možnost provedení testu v případě podezření na užití návykové látky a zároveň zákaz užití. Někteří žáci dochází na praxe na pracoviště jiných fyzických či právnických osob. V těchto případech respondenti odkazovali na vedoucího pracovníka daného pracoviště, který by danou situaci měl řešit. Vzhledem k zvýšenému riziku úrazu na praxích pod vlivem návykové látky někteří učitelé zadají takovému žákovi práci, při které je riziko zranění minimální.

„Tam [v praktické výuce] je riziko větší, takže tam by se to asi mělo řešit víc. Ale když to člověk pozná, tak toho žáka prostě postaví do kouta a nechá ho koukat do zdi.“

Respondent

G. Užívání návykových látek žáky

Všichni respondenti se shodli, že vysoké procento jejich žáků užívá marihuanu a s ní se také nejčastěji potýkají. Problém s marihuanou je pro ně velmi špatně řešitelný,

v otázce řešení drog ve škole jako takových mluví někteří o bezmoci. V souvislosti s testováním uvádí, že důvodné podezření z užití je mnohdy u více z nich a pokud by za pozitivní výsledek následoval kázeňský postih, museli by takto testovat a následně trestat mnoho žáků. Dále někteří uznávají, že žáci chodí do školy pod vlivem marihuany nebo alkoholu na odpolední vyučování. Zároveň dodávají, že se nikdy nepotkali s agresivitou nebo jinak nebezpečným chováním. Jeden respondent uvedl nulovou toleranci drog ve škole a dodal, že se u nich užívání či chození do školy pod vlivem téměř nevyskytuje. Tři respondenti uvedli problém s pervitinem v minulosti, vždy u jednoho žáka jako výjimečný případ. Někteří uváděli spíše jednorázové excesy s alkoholem a část respondentů zmínila kouření cigaret jako běžný problém na jejich školách.

„Hulí [užívá marihuanu] strašně moc žáků. Oni tak už přichází do prváku. Jsou na to zvyklí.“ Respondent

H. Akutní intoxikace žáka

Pokud mluvíme o rozpoznání akutní intoxikaci žáka, setkávaly se různé názory. Většina respondentů říkala, že je jednoduché poznat, zda je žák pod vlivem či nikoliv. U alkoholu je to snadné i díky zápachu. U žáků pod vlivem marihuany popisovali buď zvláštní spavost, útlum nebo naopak netradiční smích. Hovořili o nich, jako o apatických studentech v posledních lavicích. Na druhé straně se setkávali i s nejistotou, kdy jsou například upozorněni, že je žák pod vlivem nějaké látky, ale když s ním potom hovoří, jeví se neintoxikovaný. Zároveň si uvědomovali neobjektivitu takového pozorování a test by v takovou chvíli mohl fungovat jako potvrzení jejich podezření. Zazněl však argument, k čemu nám bude zjištění nebo spíš potvrzení, že je dítě pod vlivem. Velmi často se žáci přiznají sami, že nějakou látku užili. Na odborných praxích, kde je žáků méně, a bývají pod dohledem jednoho učitele pod delší dobu, je takové zmapování situace snazší. Problematické se ani tak nejvíce poznat samotnou intoxikaci, ale spíše naplnit podstatu důvodného podezření. I když jsou přesvědčeni, že by žák mohl být pod vlivem, stále zvažují, jestli se nejedná o nevolnost nebo jiný zdravotní projev, který nesouvisí s návykovými látkami. Pokud je zdravotní stav žáka vážnější bez ohledu na to, zda je způsoben návykovou látkou, postupují všichni oslovení jednotně, tedy volají rodičům případně zdravotní záchrannou službu.

„Co si budeme povídat, když se v tom člověk trošku vyzná, tak nepotřebuje ten test k tomu, aby poznal, že ten člověk třeba na něčem jede nebo že je opilý.“ Respondent

I. Intoxikovaný žák ve škole – následný postup

Pokud by byl stav dítěte závažný, všichni respondenti se shodli na přivolání zdravotní záchranné služby a uvědomění rodičů. Zkušenost s tímto postupem však nikdo

neměl. Někteří uváděli, že není vhodné říkat zdravotní záchranné službě, že se jedná o intoxikaci návykovou látkou, nicméně nevěděli z jakého důvodu. Pokud by žák nebyl v ohrožení života a zároveň by nebyl schopen účastnit se výuky, uvědomili by rodiče a vyzvali je, aby si žáka odvezli. Nejdříve je důležité rozpoznat, zda se skutečně jedná o intoxikaci. Buď učitelé získají důvodné podezření na základě pozorování, nebo mají indicie od spolužáků nebo například od rodičů, kteří školu kontaktovali. Jeden z respondentů uvedl použití stěru z lavic, pro potvrzení si své hypotézy. Pokud jsou tyto „důkazy“ nebo svědci, pedagog vyzve samotného žáka a mluví s ním. Zdůrazněn byl individuální přístup ke každému žákovi. Často se žák přizná a v tento moment není třeba testu. Pedagog vše sepisuje a nechá žáka dokument podepsat. Žák někdy mlčí nebo tvrdí, že látku neužil. V tuto chvíli pomáhají svědci, vyzorované indicie nebo právě hrozba testování. U škol, které mají testování ve školním řádu, se tento postup potvrdil jako efektivní.

Na obecné úrovni následují setkání s rodiči i žákem a uložení kázeňských opatření. Jaký postih škola zvolí je velmi individuální. Některé školy ke každému žákovi se přistupuje s přihlédnutím k jeho historii porušování pravidel ve škole. Z jiných odpovědí vyplývá, že je žákovi doporučen odchod ze školy a skutečně dojde k vyloučení, případně je uloženo podmíněčné vyloučení. V případě nespolupráce rodičů se navazuje spolupráce s orgánem sociálně právní ochrany dětí, pedagogicko-psychologickou poradnou. Rodičům a žákovi jsou nabízeny kontakty na další služby, na některých školách má žák možnost konzultací. Na jedné škole předávají také kontakt na adiktologickou ambulanci. Jeden z pedagogů zdůrazňoval, že je potřeba motivace žáka na sobě pracovat a poté je velká snaha udržet žáka na škole a pomoci mu. V případě nemotivovanosti mohou být žáci vyloučení a to na více školách.

Spolupráci s rodiči vnímají pedagogové jako klíčovou a někteří mluví o spoluzodpovědnosti rodičů. I když je žák plnoletý, kontaktují jeho rodiče. Uznávají, že jsou rodiče lépe a hůře spolupracující.

„U nás ve škole je nulová tolerance, když jsou drogy. Takže pokud se nám podařilo prokázat, že dítě je pod drogou, aspoň, co jsem řešila já, tak se těm rodičům nabídlo, ať si to dítě vezmou pryč a aspoň byl signál pro ty ostatní, že tohle tady ne.“ Respondent

J. Meze testování

Nejčastějším negativem testování byla označena problematika detekce marihuany. Detekovatelnost marihuany je velmi různá, ale v těle se drží dlouhodobě a žáci se na to odvolávají. Obava byla i ze zbytkového alkoholu. Tedy pokud test vyjde pozitivně na marihuanu, ale žák říká, že užil den nebo týden předtím. Pedagogové nevědí, jaký postup zvolit dál. Dalším omezením je orientační charakter testů a tudíž jejich slabá právní váha. Pochyby zazněly také v souvislosti s žakovým odmítnutím podrobit se testu. Opět nebylo

jasné, jaký postup dál zvolit. Některým respondentům nebyl jasný smysl prokázání intoxikace. Dále bylo zmíněno riziko zneužití testování a potřeba jeho regulace jinak závisí na každém pedagogovi nebo škole, jak tento nástroj využije. Dále zaznělo narušení důvěry mezi pedagogem a žákem, nejasnost významu pro testovaného, právní nejistota, vyvolání neadekvátního trestu, riziko osočení neprávem ze lhaní a stigmatizace žáků. Zmíněna byla také samotná procedura s testováním, která některým respondentům připadá nedůstojná. Jeden respondent odpověděl, že nevnímá žádná negativa.

„Oni [žáci]si můžou dát někdy o víkendu a já když ho teda otestuju, tak bude mít pozitivní výsledek, ale on opravdu nepožil ve škole, nepřišel pod vlivem, takže ten žák neporušil [školní řád] a o víkendu má právo si dělat se svým zdravím, co chce.“ Respondent

K. Možnosti testování

Většina respondentů uvedla ochranu jako pozitivum a přínos testování. Ochranu testovaného před úrazem, ochranu ostatních žáků, mistrů odborného výcviku při praxích a dalších pedagogů a školy jako takové. Více nebylo specifikováno. Respondenti zdůrazňovali existenci závažného důvodu pro použití testů, zejména ohrožování sebe nebo ostatních. Dále uváděli preventivní vliv testování, kdy je testování signálem pro ostatní děti, že drogy nejsou tolerovány. Respondenti měli zkušenost s jinými opatřeními, kdy si žáci mezi sebou řekli, co se stane, když budou porušovat pravidla a poté se vyvarovali rizikovému chování. Pokud je zákaz návykových látek ve škole dán školním řádem, je důležité mít prostředek, jakým se bude prokazovat, že jsou žáci pod vlivem. Zazněl termín výchovná důslednost. Někteří respondenti o testování uvažovali jako o poslední, krajní možnosti řešení problému návykových látek. Použití testu může být také signálem pro rodiče, že problém svého dítěte nezaregistrovali.

„Pozitiva vidím v tom, že ten rodič si uvědomí, že to nezaregistroval on, že to někam sklouzlo, že to zaregistrovala ta škola, že mu jde naproti. Aby se ten problém řešil v zárodku.“ Respondent

L. Distribuce a držení návykové látky

Téma drog ve škole, jejich držení a distribuce úzce souvisí s testováním. Pokud testujeme, předpokládáme, že tento žák u sebe drogu má nebo měl. Respondenti na toto téma spontánně mluvili. Na některých školách se za tuto skutečnost žák vylučuje, jelikož hrubě porušil školní řád, nehledě na to, že se jedná o trestní čin (provinění v případech nezletilých) nebo přestupek. V několika případech se pedagogové svěřili s doporučením od policie. Jediný způsob, jak mohou řešit situaci, kdy z nějakého důvodu vědí, že má u sebe žák drogu, je nechat žáka vysypat si tašku. Na jedné škole se tento postup používá v praxi. Tento postup se uskuteční před třídou a smyslem je vyděsit žáky, kteří drogy distribuují. Pokud je ve škole nalezena jakákoliv nelegální návyková látka, následným postupem je

přivolat policii. Jsou ovšem případy, kdy droga zůstane v držení pedagogického pracovníka s cílem motivovat ho k dobrému chování a úspěšnému dokončení školy. V polovině dotazovaných škol probíhají prohlídky školy policejními psy. Někteří respondenti tuto akci vítají a mluví o „vystrašení“ žáků a dočasném snížení problémů s návykovými látkami ve škole. Věří, že by testování mělo podobný preventivní charakter.

„Když se to [návyková látka] najde u žáka, tak je to velký porušení školního řádu, čeká ho vyloučení, zároveň my jsme povinni uvědomit Policii ČR a ta je povinna jednat dál.“

Respondent

M. Co funguje

Respondenti během rozhovorů pojmenovávali, jaké principy fungují při řešení problematiky návykových látek a proč nemají potřebu zavádět testování. Klíčovým faktorem je školní klima a otevřenost, dobrá komunikace a lidský přístup, aktivní zapojení učitelů a projevení zájmu o žáky, vytváření pocitu bezpečí a vzájemné důvěry s žáky. Poukazovali na práci s žáky prvních ročníků a jejich rodiči, kdy se žáci učí nepřekračovat hranice a dodržovat pravidla. Funguje také spolupráce mezi učiteli odborných výcviků a pracovníky školního poradenského pracoviště. Také kontakt učitelů praktického vyučování s žáky je intenzivnější v některých případech a funguje včasný zaznamenání začínajícího problému. Zároveň je důležitý postoj školy k návykovým látkám a nezavírání očí před tímto problémem.

„My se snažíme být bliž. Někdo říká, že ztratíte autoritu, že je třeba mít odstup. Pokud tu autoritu chcete mít, tak tu přinese právě ta otevřenost a zase to přinese něco jiného pozitivního. U nás se to [skutečnost, že žák užívá návykovou látku] zkrátka dozvíme jinak a nemusíme dělat šetření.“ Respondent

11. Diskuze

Cílem této práce bylo zmapování názorů, postojů a potřeb pedagogických pracovníků týkající se problematiky orientačního testování v prostředí středních odborných učilišť. Byla zvolena kvalitativní forma výzkumu z důvodu detailnějšího zmapování podmínek práce s žáky na středních odborných učilištích a také z důvodu získání vhledu do praxe školního prostředí a používaných postupů, které se díky působení různých faktorů mohou lišit od doporučovaných postupů. Forma semistrukturovaného rozhvoru byla zvolena z důvodu uvedení respondenta do problematiky, zároveň mu byl dán dostatečný prostor pro jeho vlastní úvahy a vyjádření jeho potřeb. Osobní kontakt výzkumníka s respondenty mohl na jedné straně způsobit uzavřenost respondentů vzhledem k emailové či telefonické komunikaci a tudíž k odkrytí identity respondentů, na straně druhé byla anonymita zaručována podpisem prohlášení a odkrytí identity výzkumníka tak vedlo naopak spíše k otevřenosti respondentů. Vzhledem k předem vytvořenému teoretickému vědomostnímu základu problematiky testování u výzkumníka, mohlo dojít k ovlivnění směřování rozhovorů a některé skutečnosti tak mohly zůstat skryty.

Osloveno bylo 12 středních odborných učilišť v Praze na základě evidence v Adresáři škol a školských zařízení MŠMT prostřednictvím emailu a později telefonicky. Výzkumu se účastnila pouze polovina oslovených škol, tedy 6. Čtyři školy nereagovaly na oslovení emailem, ani na telefonické kontaktování. Důvodem může být nevhodný čas kontaktování nebo nezájem o téma testování z různých důvodů. Jedna škola odmítla účast po telefonickém kontaktu z důvodu účasti na jiných výzkumech. Jedna škola pak předala kontakt výzkumníka dalším osobám ve škole, ale výzkumníka již nekontaktovala. Důvodem může být opět neaktuálnost tématu testování. Rozhodující pro tento výzkum nebyl počet účastníků se škol, i když nízký počet škol může zkreslovat výsledky rozhovorů. Vzhledem k cíli práci, tj. mapovat názory a postoje pedagogických pracovníků, byl více důležitý počet zapojených respondentů.

Osm respondentů souhlasilo s poskytnutím rozhvoru. Respondenty byly dva školní psychologové, čtyři školní metodici prevence a dva učitelé odborného výcviku. Školní psychologové a školní metodici prevence se rozhvoru účastnili, jelikož má jejich pozice na škole k tématu rizikového chování žáků blízko. Učitelé odborného výcviku se zúčastnili z důvodu vlastního zájmu o téma. Rozhovory se dle pozice respondenta ve škole mírně lišily. Učitelé odborného výcviku mluvili velmi konkrétně o situacích s intoxikovanými žáky ve třídě a možnosti jejich řešení. S žáky jsou v intenzivním kontaktu a hledají rychlá, účinná a praktická řešení. Oproti nim školní psychologové uvažovali nad tématem abstraktněji a více v souvislosti s následnou péčí o takového studenta. U školních metodiků prevence vyvstával buď velký zájem o toto téma, jelikož podle nich spadá testování především do jejich kompetencí, anebo spíše odmítavý postoj a

delegování této problematiky na vedení školy. V těchto nuancích se rozhovory lišily, jinak obsahově vyvstávala stejná témata bez ohledu na jejich pozici ve škole.

Prvním dílčím cílem bylo zjistit **důvody používání či nepoužívání testování** na škole. Bylo zjištěno, že testování není aktivně používáno na žádné školy, přesto mají 3 školy tuto možnost uvedenou ve školním řádu a předkládají zákonným zástupcům informovaný souhlas s testováním. V minulosti 4 školy test využily, před více než 4 lety a jednalo se o použití alkohol testeru. Zajímavým zjištěním bylo, že dvě školy o zavedení testování uvažují. Hlavními důvody nevyužívání možnosti testovat bylo:

- 1) nejasné právní ukotvení testování na školách (ve smyslu nesrozumitelnosti a nejasného postupu, napadnutelnosti),
- 2) odborníci testování nedoporučují,
- 3) existence jiných způsobů, jak řešit situaci, kdy je akutně intoxikovaný žák ve škole.

Dalšími důvody byla cena testů, narušení důvěry mezi učitelem a žákem, odpor k manipulaci se slinami a represivní charakter testování. Odkaz na odrazování odborníky vycházel především od školních metodiků prevence, kteří se účastní vzdělávání metodiků prevence.

Dalším dílčím cílem bylo zjistit, **kdo je pověřen provedením testu** na škole. Odpovědi se pohybovali na hypotetické úrovni, jelikož většina škol aktivně netestuje. Respondenti zvažovali především:

- 1) vedení školy (ředitel, zástupce ředitele) vzhledem k odpovědnosti za testování,
- 2) školního metodika prevence.

Úvahy o pověřené osobě byly spíše technického zaměření, tedy, která osoba je nejvíce ve styku s žáky a přítomna dění ve třídě případně, která osoba je kompetentní vzhledem ke svým pravomocem. Zmíněn byl také učitel přítomen praktickému vyučování. Respondenti se nezamýšleli nad touto otázkou v kontextu interakce mezi žákem a učitelem a důsledky této intervence na jejich vztah. Možným vysvětlením je hypotetická rovina úvah.

Dále rozhovor **mapoval právní povědomí pedagogických pracovníků v oblasti testování a jejich potřeby v oblasti legislativy**. Opět bych zmínila, že vzhledem k nevyužívání možnosti testovat na oslovených školách, nebyli respondenti seznámeni s právní úpravou testování. Výchozím materiálem byly metodiky, opěrným bodem bylo zanesení možnosti testovat do školního řádu. Vnímána byla absence tohoto nástroje ve školském zákonu a z ní plynoucí nejistota zda a jakým způsobem by mohly školy této možnosti využít. Potřebou se tedy ukázala být jasná formulace opravňující pedagogické pracovníky testovat. Respondenti, kteří s testováním nesouhlasili, tuto potřebu neměli.

Mezi **možnosti testování**, tedy pozitiva, význam a přínosy, byly jmenovány tyto:

- 1) ochrana akutně intoxikovaného žáka, jeho okolí, školy a pedagogických pracovníků
- 2) represivně-preventivní charakter
- 3) testování jako důkaz porušení školního řádu

Testování jako ochrana akutně intoxikovaného žáka a jeho okolí byla zmíněna především v kontextu ochrany zdraví před poškozením z užití návykové látky, případně úrazů vzniklých v důsledku intoxikace, a ochrana okolí před nepředvídatelným jednáním intoxikovaného žáka. Ochrana školy nebyla více rozvedena, ale uvažujme o zodpovědnosti školy ve smyslu zajištění bezpečného prostředí. Ochrana pedagogických pracovníků se týkala odpovědnosti učitelů v době dozoru za žáky a testování bylo zvažováno jako prostředek předcházení úrazům a dalším situacím, které by mohli vzniknout, pokud by se intoxikovaný žák včas nezachytil. Přínos byl vnímán také z hlediska odstrašení žáků od užití návykové látky ve škole, pokud by věděli, že může dojít k testování. Tento faktor byl pojmenováván jako preventivní prvek, nicméně v kontextu rozhovorů byl vnímán spíše jako represivní. Zmíněna byla také důslednost v dodržování školního řádu. Pokud pravidlo ukládá zákaz užití ve škole a za jeho porušení se vyvozují sankce, je potřeba dokázat porušování školního řádu pro udělení této sankce. Testování tedy bylo vnímáno jako nástroj důslednosti. Část respondentů také zdůraznila, že považují testování za poslední možnost, když všechny ostatní opatření, která byla použita, selžou.

Nikdo z respondentů neuvažoval nad výhodami testování, které uvádí Roche (2008), tedy snížení výskytu užívání návykových látek (dle respondentů snížení výskytu užití ve školním prostředí), včasné odhalení pro řešení problému s návykovými látkami (dle respondentů včasné odhalení v kontextu ochrany před úrazem a okolí před zraněním v důsledku chování intoxikovaného) a snížení dopadů spojených s užíváním návykových látek.

Meze testování, tedy jeho negativa a limity jsou:

- 1) orientační charakter testů,
- 2) nejasný smysl a cíl,
- 3) riziko zneužití,
- 4) etický rozpor (narušení důvěry, nedůstojnost).

Pochybnosti byly vyjádřeny v souvislosti s dlouhodobým užíváním marihuany žáky, které test odhalí, ale nepodá informaci o akutním stavu žáka. Z rozhovorů vyplývá celková nedůvěra ke spolehlivosti testu a výsledku testu jako důkazu o akutní intoxikaci. Významným vnímaným negativem byl nejasný cíl a smysl, tedy jakým způsobem mají testující dále pokračovat a jak interpretovat výsledek. Vysloveno bylo riziko záměrného testování žáků, tedy typování intoxikovaných žáků za cílem odradit ostatní od užití ve

škole. Jako limit je také vnímáno narušení vztahu mezi žákem a učitelem, strach ze stigmatizace žáka a nedůstojnost provádění testu. Jmenované limity testů se částečně překrývají s důvody netestování na školách.

Jak je **vnímáno testování v souvislosti s jeho využitím na středních odborných učilištích**, bylo dalším dílčím cílem. Bylo zjištěno, že respondenti vnímají jiný kontext testování na učilišti, a to zejména při praktickém vyučování. Uváděli význam dodržování zásad bezpečnosti práce z důvodu zvýšeného rizika úrazu. V kontextu zajištění bezpečnosti bylo testování částečně vnímáno jako logický krok, částečně ale také jako krok zbytečný, jelikož je nutné volat zdravotní záchrannou službu z důvodu ohrožení zdraví. Z hlediska významu provedení testu v takové situaci, nezazněla jasná odpověď a pro zkoumání využití testování na učilištích by bylo vhodnější oslovit více respondentů, kteří přímo působí na pracovištích odborného výcviku.

Poslední dílčí cíl se zaměřoval na zjištění, **jaké jsou používané způsoby práce s dítětem, které je akutně intoxikované návykovou látkou a s dítětem, které se potýká s problémem užívání návykových látek**. V souvislosti s touto otázkou vyvstalo téma rozpoznání akutně intoxikovaného žáka, neboli co znamená důvodné podezření. Respondenti zmiňovali zápach u intoxikace alkoholem a nápadné změny chování. Byli si vědomi subjektivity tohoto hodnocení, ale vzhledem ke zkušenosti s doznáním žáků, věřili ve své schopnosti takový stav rozpoznat. Nicméně naplnění podstaty důvodného podezření považovali za problematické a k testování tedy nepřístupovali. Uváděli následující postup v případě:

- závažného zdravotního stavu žáka
 - informování zákonného zástupce
 - přivolání zdravotní záchranné služby
- nezávažného zdravotního stavu žáka
 - shromáždění důkazů (svědci, stěry, pozorování)
 - oslovení žáka a soukromý rozhovor s žákem
 - doznání žáka, že návykovou látku užil
 - sepsání prohlášení
 - informování zákonného zástupce

Doznání žáka, že je pod vlivem návykové látky, bylo uváděno buď jako dobrovolné nebo bod hrozbou sankce nebo provedení testu. K informování zákonného zástupce nedochází vždy. Učitelé odborného výcviku takovému žákovi zadali práci, při níž je sníženo nebezpečí úrazu, případně ho raději do výuky nezapojili. Sdělili žákovi následky jeho chování, pokud v něm bude pokračovat, tedy udělení kázeňských opatření a v budoucnu se situace opakovali jen zřídka.

V případě, že má žák problémy s užíváním návykových látek, které trvají dlouhodoběji, případně se opakují případy příchodu do školy pod vlivem návykové látky, škola nejčastěji volí a kombinují tyto postupy:

- udělení kázeňských opatření
- setkání se zákonnými zástupci
- kontaktování dalších služeb – orgán sociálně právní ochrany dětí, pedagogicko-psychologická poradna, adiktologická ambulance
- konzultace pro žáky i rodiče

Užívání návykových látek žákem může vést k jeho vyloučení ze školy i přesto, že primárním cílem školy by mělo být podpořit žáka v setrvání na škole. Jako klíčové faktory pro řešení takové situace uváděli respondenti motivovanost žáka a ochotu rodičů spolupracovat. Respondenti často odkazovali na jedinečnost každého případu a nutnost přistupovat ke každé situaci individuálně a odpovědi jsou proto vesměs obecné a nepřilíh vypořádající.

Dalším problematickým tématem škol bylo užívání návykových látek žáky jako takové a jejich distribuce a držení ve škole. Střední odborná učiliště se potýkají s problémem masivního užívání marihuany a nevědí, jak tento jev ovlivnit. Neschopnost efektivně řešit tento problém vede k pocitům bezmoci a školy pak hledají řešení, která jsou zdánlivě účinná. Na polovině oslovených škol dochází k vstupu policejních psů do školy alespoň jedenkrát ročně s cílem vyhledat návykové látky. Někteří respondenti tuto aktivitu vítali a považovali ji za preventivní nebo alespoň na čas přinášející řešení užívání a vnášení návykových látek do školy. Testování v tomto směru vnímali podobnou perspektivou.

Respondenti vyjmenovávali také účinné faktory, které napomáhají řešení problematiky návykových látek, a to:

- dobré školní klima;
- otevřený přístup, vytváření důvěry a bezpečí;
- dobrá komunikace;
- lidský přístup ve smyslu pochopení postavení a životní situaci žáků;
- aktivní zapojení učitelů a projevování zájmu o žáky;
- práce s žáky prvních ročníků a jasné nastavení pravidel.

Na základě rozhovorů vyplývá, že pro školy a pedagogické pracovníky je více aktuální téma užívání návykových látek žáky a jejich distribuce ve škole, než samotné provedení testu. V tomto kontextu je pro některé školy testování spíše lákavou možností rychlého řešení nepříjemné situace.

12. Závěr

I na malém souboru respondentů byl znatelný rozdíl v postojích vůči otázce testování. Na jedné straně se testování ukazuje být atraktivním nástrojem, o který mají školy zájem a rádi by ho zavedly kvůli jeho preventivním prvkům. Na straně druhé je jasně odmítavý postoj, který vnímá testování jako represí a nástroj, který nemá své místo ve školním prostředí. Mezi těmito postoji nalézáme další, který testování v principu neodmítá a reflektuje některé přínosné prvky, ale nerozumí jeho využití, jelikož vidí jiné cesty, které vedou ke stejnému cíli. Znatelná je nedostatečná orientace v problematice testování a tíže problematiky užívání návykových látek žáky, která vede k hledání řešení, která jsou ale často postavena na zastrasování a vyhrožování.

Legislativní opora využití testování ve školním prostředí není příliš pevná a zároveň je poměrně složitá a nepřehledná. Pokud by došlo k posílení právní stránky testování, byla by uspokojena potřeba ochrany škol a testování by se stalo průhlednějším nástrojem z hlediska postupu a pravomocí. Otázkou je, zda by byl také podpořen význam, smysl a cíl testování. Více než pochybnosti v právní oblasti testování, byly vnímány pochybnosti v otázce přínosu a významu. Převažoval názor, že je testování sankcí, trestem a především důkazem porušení školního řádu, popř. nebyl smysl vnímán vůbec.

Školy mají nástroje a znají způsoby, jak zajistit co nejvíce bezpečné prostředí ve škole. Problémem se ukazuje být značný výskyt užívání návykových látek žáky, především marihuany. V tomto ohledu jsou školy bezradné a často sahají k represivním řešením. Pokud bychom se více zaměřili na řešení tohoto problému, kde by smyslem bylo vyhledávat ohrožené žáky a snažit se jim pomoci přestat užívat nebo snížit problémy spojené s jejich užíváním a tím je podpořit nejen v dokončení vzdělání, testování by zde našlo své uplatnění.

Svět dospívajícího je velmi chaotický a v mnoha směrech nezralý, zároveň je také křehký, kreativní a dynamický. V tomto období by děti neměly být trestány za svá nešťastná rozhodnutí, naopak by jim měla být poskytnuta pomoc a pochopení. První pomocnou ruku by měla podat rodina a blízké okolí, ale pokud selže, škola je další metou nebo partnerem. A partnerem školy jsou další služby, mezi nimi je dnes i adiktologie.

SEZNAM ZDROJŮ

- A Kluby ČR, o. p. s. (2014). *Statistika Mládež a drogy*. Dostupné z: <http://www.akluby.cz/Files/DrogyAMladez-Vyzkum15.pdf>
- Csémy, L., & Chomynová, P. (2012). *Zaostřeno na drogy: Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD)*. Praha: Úřad vlády České republiky. Dostupné z: http://www.drogy-info.cz/data/obj_files/4568/551/Zaostreno%202012_01_ESPAD_web.pdf
- Čech, T. (2015). Prevence. In M. Miovský (Ed.), *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování* (s. 143-148). Praha: Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta, Klinika adiktologie.
- DuPont, L. R., Merlo, J. L., Arria, M. A., & Shea, L. C. (2012). Random student drug testing as a school-based drug preventive strategy. *Addiction*, *108*, 839-845. doi: 10.1111/j.1360-0443.2012.03978.x
- Gabrhelík, R. (2015). Typy preventivních intervencí. In M. Miovský (Ed.), *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování* (s. 194-198). Praha: Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta, Klinika adiktologie.
- Gati, I., Krausz, M., & Osipow, H. S. (1996). A Taxonomy of Difficulties in Career Decision Making. *Journal of Counseling Psychology*, *43*(4), 510-526. Dostupné z: [http://kivunim.huji.ac.il/courses/pdf/3/Gati,%20Krausz%20&%20Osipow%20\(1996\)%20JCP.pdf](http://kivunim.huji.ac.il/courses/pdf/3/Gati,%20Krausz%20&%20Osipow%20(1996)%20JCP.pdf)
- Janíková, B. (2015). Harm Reduction. In K. Kalina (Ed.), *Klinická adiktologie* (s. 272). Praha: Grada Publishing.
- Kalina, K., Adameček, D., Broža, J., Čablová, L., Čtrnáctá, Š., ... Zima, T. (2015). *Základy klinické adiktologie*. Praha: Grada Publishing.
- Kalina, K., Dvořák, D., Frouzová, M., Hajný, M., Minařík, J., ... Nešpor, K. (2001). *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*. Praha: FILIA NOVA.
- Langmaier, J., & Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing.
- Mioviský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing.
- Mioviský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J., Novák, P., Barták, M., ... Veselá, M. (2015a). *Prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta, Klinika adiktologie.

- Miovský, M., Adámková, T., Barták, M., Čablová, L., Čech, T., ... Zapletalová, J. (2015b). *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta, Klinika adiktologie.
- Miovský, M., Gabrhelík, R., Charvát, M., Šťastná, L., Jurystová, L., ... Pavlas Martanová, V. (2015c). *Kvalita a efektivita v prevenci rizikového chování dětí a dospívajících*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta, Klinika adiktologie.
- Mravčík, V., Chomynová, P., Grohmannová, K., Janíková, B., Grolmusová, L., ... Malinová, H. (2015). *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2014*. Mravčík, V. (Ed.). Praha: Úřad vlády České republiky.
- MŠMT (2015). Metodické doporučení k bezpečnosti dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních – Minimální standard bezpečnosti č. j.1981/2015-1. Praha: MŠMT.
- MŠMT (2013a). Metodické doporučení pro práci s Individuálním výchovným programem v rámci řešení rizikového chování žáků č. j. 43301/2013. Praha: MŠMT.
- MŠMT (2013b). Národní strategie primární prevence rizikového chování za období 2013-2018. Praha: MŠMT.
- MŠMT (2010a). Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č. j. 21291/2010-28. Praha: MŠMT.
- MŠMT (2010b). Stanovisko MŠMT č. j. 7684/2010-80. Praha: MŠMT.
- MŠMT (2008). Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence užívání návykových látek. Praha: MŠMT.
- Nešpor, K., Csémy, L., Pernicová, H. (1999). *Zásady efektivní primární prevence*. Praha: Sportpropag. Dostupné z: <http://www.drnespor.eu/addictcz.html>
- Pavlas Martanová, V. (2015). Selektivní a indikovaná primární prevence. In K. Kalina (Ed.), *Klinická adiktologie* (s. 261-269). Praha: Grada Publishing.
- Roche, M. A., Pidd, K., Bywodd, P., Duraisingam, V., Steenson, T., ... Nicholas, R. (2008). *Testování na drogy ve školách: poznatky, účinky a alternativy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Snitzman R. S., Dunlop, M. S., Nalkur, P., Khurana, A., & Romer, D. (2012). Student Drug Testing in the Context of Positive and Negative School Climates: Results from a National Survey. *Youth Adolescence, 41*, 146-155. doi: 10.1007/s10964-011-9658-2

Solfronková, R. (2012). *Současný stav v oblasti testování studentů na užití návykových látek na středních školách a středních odborných učilištích v Plzeňském kraji*. Praha. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta, Klinika adiktologie. Vedoucí práce Šejvl, Jaroslav.

Sotolář, A. (2015). In A. Draštík. (2015). *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer.

Šámal, P. (2009). Trestní zákoník a naplňování funkcí a základních zásad trestního práva hmotného. *Bulletin advokacie*, 10, 22-36. Dostupné z: http://www.bulletin-advokacie.cz/assets/zdroje/casopis/2009/BA_10_2009_web.pdf

Šejvl, J., Zapletalová, J., Kabíček, P., Vedralová, J., & Endrödiiová, L. (2015). *Testování dětí a mladistvých ve školských zařízeních při podezření z užití návykové látky: Manuál vhodného postupu*. Praha: Wolters Kluwer.

Ševela, K., Kraus, R., & Ševčík, P. (2002). *Akutní intoxikace v intenzivní medicíně* (1. vyd.). Praha: Grada Publishing.

Štefunková, M. (2015). Preventivní dopad represe. In M. Miovský (Ed.), *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování* (s. 149-152). Praha: Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta, Klinika adiktologie.

Zapletalova, J., & Šejvl, J. (2014). Etické a právní faktory testování na přítomnost návykových látek ve školském prostředí. *Adiktologie*, 14(2), 174–182.

World Health Organisation. (2008). *Mezinárodní klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů: desátá revize*. Praha: ÚZIS ČR.

Yamaguchi, R., Johnston, D. L., & O'Malley, M. P. (2003). Relationship Between Student Illicit Drug Use and School Drug-Testing Policies. *Journal of School Health*, 73(4), 159-164. Dostupné z: <http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=ea206637-a0f4-4e8e-b1e5-37c8c8a175a6%40sessionmgr120&vid=4&hid=107>

Zábranský, T. (2003). *Drogová epidemiologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Použité webové stránky:

www.adiktologie.cz

www.drogy-info.cz

www.extc.cz

www.msmt.cz

www.nmskb.cz

www.nuv.cz

stistko.uiv.cz

www.vlada.cz

www.psp.cz

Použitá legislativa:

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejího poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 49/2009 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 96/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činnosti souvisejících s poskytováním zdravotní péče a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o nelékařských zdravotnických povoláních), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 200/1990 Sb., zákon České národní rady o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 96/2001 Sb.m.s. o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny (Úmluva o lidských právech a biomedicíně)

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte

Sdělením federálního ministerstva zahraničních věcí č. 462/1991 Sb., Úmluva Organizace spojených národů proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška č. 13/2005 Sb., o středním vzdělávání a vzdělávání v konzervatoři, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 62/1989 Sb., o Úmluvě o psychotropních látkách, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 47/1965 Sb., o Jednotné Úmluvě o omamných látkách, ve znění pozdějších předpisů

Nářízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek, ve znění pozdějších předpisů

Nářízení vlády č. 211/2010 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů

Nářízení vlády č. 455/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, které rostliny nebo houby se považují za rostliny a houby obsahující omamnou nebo psychotropní látku a jaké je jejich množství větší než malé ve smyslu trestního zákoníku

Nářízení vlády č. 467/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za jedy a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů

Usnesení České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

SEZNAM ZKRATEK

cit.	citovaného
č.	číslo
ČR	Česká republika
ESPAD	European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs
IVýP	Individuální výchovný plán
KAB	Knowledge - Attitude - Behavior
LSD	diethylamid kyseliny lysergové
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NPC	Národní protidrogová centrála
OSN	Organizace spojených národů
SOU	střední odborné učiliště
SOŠ	střední odborná škola
THC	tetrahydrocannabinol
zák.	zákon/a

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1	Přehled účinků vybraných látek
Příloha 2	Příbalový leták orientačního testu na návykové látky ze slin
Příloha 3	Vzor Protokolu o provedení orientačního testu (scan)
Příloha 4	Stanovisko MŠMT ze dne 13. dubna 2010, pod č. j. 7684/2010-80 (scan)
Příloha 5	Informovaný souhlas s orientačním testováním
Příloha 6	Informovaný souhlas s poskytnutím a využitím výzkumného rozhovoru

PŘÍLOHY

Příloha 1 – Přehled účinků vybraných látek

dle Minaříka a Kmocha In Kalina (2015), první část

Návyková látka	<i>Alkohol</i>	<i>Konopné drogy</i>	<i>Opioidy a opiáty</i>	<i>Halucinogeny</i>
Charakteristika/ zástupci	etylalkohol, etanol; legální látka; vysoká orgánová toxicita a neurotoxicita	marihuana, hašiš; halucinogenní účinek, přírodní látka; nejrozšířenější nelegální droga; účinnou látkou jsou kanabinoidy - THC, CBD; také syntetické kanabinoidy (např. Spice)	heroin, braun, opium; metadon a buprenorfin jako substituční látky; tlumivé látky s euforickým účinkem	přírodní i syntetické látky vyvolávající změnu vnímání; např. psilocybin (lysohlávky), meskalin, atropin, skopolamin; syntetické: LSD, PCP, ketamin
Obraz akutní intoxikace/účinky	4 stádia: 1) lehká opilost - excitační stadium, 2) opilost středního stupně - hypnotické stadium, 3) těžká opilost - narkotické stadium, 4) těžká intoxikace - ztráta vědomí, riziko zástavy dechu - asfyktické stadium	1) sevřenost a úzkost (u méně zkušených uživatelů), 2) pocit euforie a zklidnění, smích a zaostření smyslových vjemů, 3) při odeznění účinků - zmatenost, únava, otupělost;	zklidnění, příjemná euforie, pocit tepla a snížení vnímání tělesných pocitů, většina činností vnímána příjemně nebo indiferentně, silný analgetický účinek	projevy jsou různé v závislosti na užití látky a její dávce, duševním rozpoložením uživatele a okolí; v menších dávkách zaostrěné vnímání, vizuální a sluchové iluze, deformace vnímání času a prostoru, rychlý tok myšlenek; intoxikovaný asociuje bez logické souvislosti; euforie
Krátkodobé účinky	porucha rovnováhy, svalového napětí, zpomalení reakčního času, nevolnost, zvracení; riskantní chování úrazy	možné nežádoucí účinky: hlad, sucho v ústech, změna vnímání času, zhoršení jemné motoriky, poruchy krátkodobé paměti, prodloužení reakčního času přetrvávají 24 - 48 hodin po odeznění intoxikace, psychotické prožitky, halucinace, úzkostný průběh intoxikace	útlum nervového systému a dechového centra; zvracení je charakteristický vedlejší efekt, svědění, pokles tělesné teploty, zúžení zornic, zácpa	Badtrip - nepříznivý průběh intoxikace - úzkost, panika, paranoia; stav derealizace a depersonalizace; tachykardie, hypertenze, rozšíření zornic, pocení, nevolnost
Dlouhodobé účinky	poškození gastrointestinálního traktu a oběhové soustavy, poruchy spánku, úzkostně-depresivní stavy, psychotická porucha, poškození nervového systému	znaky intenzivního dlouhodobého užívání: pomalost, hloubavé zabývání se detaily, poruchy krátkodobé paměti	poškození organismu v souvislosti s poklesem citlivosti k bolesti, silná psychická i fyzická závislost, tolerance k účinkům - zvyšování dávky	přetrvávající psychotické a depresivní stavy, změny osobnosti, tendence k magickému výkladu dění, podivnost až psychotický stav
Rizika	rozvoj tělesné i psychické závislosti, předchází jí dlouhé období, kdy je možné rozvoj problémů zastavit	tělesná závislost nevzniká, psychická zřídka; provokace latentní duševní poruchy; přetrvávající poruchy paměti a koncentrace, flashbacky; syntetické kanabinoidy nejsou dostatečně prozkoumána	riziko předávkování, zvláště po detoxifikaci; riziko aspirační pneumonie, zástava dechu a oběhu	obvykle nevyvolávají závislost; riziko předávkování velmi různé, těžko předvídatelný průběh intoxikace; u predisponovaných osob rozvoj deprese nebo panického stavu, riziko agrese; stavy mohou přetrvávat i po odeznění, toxicita jen u některých (durman)

dle Minaříka a Kmocha In Kalina (2015), druhá část

Návyková látka	Psychomotorická stimulancia	Těkavé látky	MDMA a taneční drogy
Charakteristika/ zástupci	povzbuzení organismu, zvýšení duševního i fyzického výkonu; vyšší dávky mohou mít halucinogenní efekt; např. metamfetamin, amfetamin, MDMA, kokain, také např. metylfenidát indikovaný při ADHD	chemické látky, alifatické, cyklické, aromatické uhlovodíky; rozpouštějí tuky a lipidní látky; mají narkotický účinek; např.: toluen, trichloretylen, aceton, éter, chloroform, některá lepidla a ředidla	syntetické látky; jejich užití převažuje na party s reprodukcí hudby, hlavním zástupcem extáze (MDMA) a podobné látky (MDEA, MDA)
Obraz akutní intoxikace/účinky	odstranění únavy, urychlené myšlení, snadné asociace, zvýšená hovornost; pocit síly a energie; nechutenství, snížený příjem potravy	intoxikace podobná opilosti; zpočátku excitace, poté euforie s poruchou vnímání - živé zrakové a sluchové halucinace; stav přechází ve spánek; po odeznění kocovina	neklid a mírná zmatenost v počátku; dále klid, pohoda, mizí stres, projasnění nálady; pocit empatie, lásky, zvyšuje se komunikativnost, charakteristická plochost a mírnost intoxikace
Krátkodobé účinky	sucho v ústech, pocení, přetížení krevního oběhu a riziko selhání srdce; vysoká zátěž a následně vyčerpání organismu (po odeznění účinku nepříjemný stav - "dojezd"); pohybové stereotypy, strach, úzkost, pocity pronásledování a ohrožení; tzv. záseky	nevolnost, útlum CNS, poruchy vědomí, obrna dýchacího centra, porucha cirkulace pro srdeční arytmií	nevolnost, zvracení; zvýšené napětí svalů; nechutenství, snížená potřeba spánku, pocení, sucho v ústech
Dlouhodobé účinky	nápadné zhubnutí, sluchové halucinace, bludy, toxická psychóza, vznik psychické závislosti	organický psychosyndrom v souvislosti s poškozením mozku - snížení intelektu, emoční labilita, agresivita, ztráta zájmů, pokles výkonnosti, degradace osobnosti, poškození jater a ledvin, poleptání dýchacích cest	MDMA poškozuje serotoninogenní nervová zakončení a imunitní systém
Rizika	postupné poruchy motorických funkcí a paměti, panická ataka; toxická psychóza po dlouhodobém užívání; dlouhodobé přetížení organismu vede k poškození kardiovaskulárního systému; psychická závislost rozvíjející se několik měsíců (od experimentů, přes víkendové užívání k užívání v průběhu týdne	psychická závislost; organické poškození mozku, které snižuje motivaci ke změně; porucha srdečního rytmu; zástava dechu	slabá psychická závislost; neurotoxita MDMA může vést k serotoninergnímu syndromu - změna psychiky, křeče, průjem, třes, horečka, pocení - riziko smrti; hypertermie při užití na celonoční party

Příloha 2 – Příbalový leták orientačního testu na návykové látky ze slin

Zdroj: <http://www.inlab.cz/drogy/Sliny.pdf>

Strana 1

AMFETAMIN, KOKAIN, MARIHUANA, METAMFETAMIN, OPIÁTY, FENCYKLIDIN

kazeta pro jednorázový multidrogový
screening drog ze slin

Rychlý screeningový test k souběžné jednorázové detekci amfetaminu, kokainu, marihuany,
metamfetaminu, opiátů a fencyklidinu ve slinách.

Provezení: nanásecí kazeta

Kat. číslo: DSD - 765

Balení: 1 samostatný test

Určeno pro diagnostické účely *in vitro!*

Určeno pro lékařské a jiné profesionální použití!

Vyrobí: ACON Laboratories, Inc., San Diego, USA
Certifikováno FDA, CE

Dodává: INLAB Medical s.r.o. ISO 9001
Kubelkova 1779/23, 130 00, Praha 3 - Žižkov
Telefon/Fax: (+420) 222721023, 222721025, 222721032
E-mail: inlab@inlab.cz
Internet: <http://www.inlab.cz>

ÚČEL POUŽITÍ

Kazeta pro jednorázový multidrogový screening ze slin využívá systém laterální průtokové imunochromatografie ke kvalitativní detekci amfetaminu, kokainu, marihuany, metamfetaminu, opiátů, fencyklidinu a jejich metabolitů ve slinách s hodnotami detekčních limitů (cut – off) uvedených v následující tabulce.

Poznámka: V detekčních okénkách kazety jsou uvedeny zkratky názvu detekované drogy.

Test	Kalibrátor	Cut-off (ng/ml)	Dob a detekce po požití
Amfetamin (AMP)	D – amfetamin	50	10 min – 72 hodin
Kokain (COC)	Benzoyllecetin	20	10 min – 24 hodin
Marihuana (THC)	11-nor- Δ^9 -THC-9-COOH	12	do 14 hodin
Metamfetamin (MET)	D – metamfetamin	50	10 min – 72 hodin
Opiáty (OPI)	Morfin	40	1 hod. – několik dní
Fencyklidin (PCP)	Fencyklidin	10	

Poznámka: Tento testovací systém detekuje i látky podobné chemické struktury. Nahlédněte, prosím, do tabulky uvedené v odstavci „Analytická specifita“.

AMP: Amfetamin je sympatomimetický amín, který má léčebné využití. Zneužíván je intranasální aplikací i perorálně.

COC: Kokain je látka stimulující CNS, působí lokálně anesteticky a získává se z keře koky pravé (erythroxylon coca).

THC: Tetrahydrokannabinol (marihuana), aktivní složka z rostliny konopí setého (*Canabis sativa*) THC je možné detekovat již velmi brzy po perorálním požití. Detekce drogy ačkoliv je přímá požitá ústy kouřením či žvýkáním, je umožněna následnou sekvencí drogy v ústní dutině.

MET: Metamfetamin je látka s centrálně stimulačním účinkem chemicky podobná amfetaminu, ale s větším centrálně stimulačním účinkem. Droga je zneužívána intranasální inhalací, šupáním nebo perorálním užitím v podobě tablet. Aplikuje se též po rozpuštění ve vodě injekční formou.

OPI: Drogová skupina opiátů odvozená od přírodního opia z máku zahrnuje jak látky přírodního původu morfin, kodein, tak semisyntetické deriváty jako je heroin. Opiáty prostřednictvím CNS potlačují bolest, jejich další přírodní vlastnosti jsou předmětem jejich zneužívání. Opiáty mohou být aplikovány

perorálně nebo injekčně a to intravenózně, intramuskulárně nebo subkutánně. Při zneužívání opiátů jsou nejčastější dvě možnosti a to intranasální inhalací a intravenózně. Detekční okénko je rozdílné pro různé typy opiátů. Kodein může být detekován již v první hodině nejvíce však mezi 7 – 21 hodinou po požití jedné dávky. Morfin je detekovatelný ještě několik dní po požití jedné dávky.

PCP: Fencyklidin je halucigen, který může být v dutině ústní detekován na základě vyloučení drogy z oběhového systému do ústní dutiny.

Tento typ testu poskytuje pouze předběžné analytické výsledky. K potvrzení takto získaných výsledků musí být provedena alternativní specifická chemická metoda.

Takovými metodami jsou plynová chromatografie/hmotnostní spektrometrie (GC/MS) a plynová chromatografie následovaná hmotnostní spektrometrií (GC/MS/MS).

Forensní závěr o požití kterékoli drogy nemůže být vynesena na základě předběžného výsledku testu.

PRINCIP TESTU

Jednorázový multidrogový test ze slin je imunologický test založený na principu kompetitivní vazby. Drogy, které mohou být přítomny ve vzorku slin, soutěží s konjugátem drogy navázaným v místě specifické protilátky. V průběhu testování putuje vzorek slin kapilárním vztláním testovacím polem. Množství drogy ve slinách, která jsou přítomna v koncentracích pod hranici cut – off, nesaturují oblasti specifických vazebných míst drogového proužku. Protilátka reaguje s konjugátem drogy – bílkovinný konjugát a vytvoří se barevná linie ve specifické oblasti drogového proužku.

Je-li droga přítomna ve slinách v koncentraci přesahující cut – off, saturují se všechna vazebná místa protilátky. V místě příslušném pro drogu se žádná linie nevytvoří.

Lze tedy zobecnit, že vytvoření barevné linie v místě označeném pro příslušnou drogu znamená, že droga ve slinách není přítomna. V případě, že se linie v místě označeném pro drogu nevytvoří, droga ve slinách je přítomna.

Ke kontrole vybarvení slouží kontrolní barevná linie, která se vytvoří vždy. Její vytvoření zaručuje, že množství vzorku bylo dostatečné a že membrána testu nebyla poškozena.

REAGENCE

Test obsahuje konjugáty drog s proteinem. Myši monoklonální protilátky specifické proti každé droze jsou ukotvené na membráně testu. K vytvoření kontrolní linie jsou používány kozi protilátky.

SLOŽENÍ SOUPRAVY

1. Testovací kazeta
2. Zkumavka s bezpečnostním uzávěrem.
3. Sběrač slin s ochrannou zkumavkou
4. Návod k provedení testu.

SKLADOVÁNÍ A STABILITA

Skladujte při pokojové teplotě nebo v lednici (2 – 30 °C). Test je stabilní do data vytištěného na obalu. Až do doby těsně před použitím musí zůstat test v obalu. **NEUCHOVÁVAT V MRAŽICÍM PROSTORU.** Nepoužívejte prošlé testy.

Důležitá upozornění

- Diagnostikuma in vitro, pouze pro lékařské a jiné profesionální účely. Nepoužívat testy po skončení doby expirace.
- Test musí být uložen v obalu až do doby těsně před použitím.
- Všechny vzorky je třeba považovat za potenciálně infekční a zacházet s nimi jako s infekčním materiálem.
- Likvidace sběrné nádoby a testu se provádí podle místních předpisů.

VZOREK – ODBĚR A PŘÍPRAVA

Sliny musí být odebrány do sběrné nádoby, která je součástí testu. Detailní postup je popsán dále v návodu. K odběru nesmí být použita jiná nádoba než ta, která je součástí testu. Odebrané sliny se musí zpracovat týž den. Vzorek slin, pokud se uchovává k dalšímu zpracování, musí být skladován při teplotě 2 – 8 °C nebo při teplotě – 20 °C po dobu 72 hodin. Pro transport jsou ideální podmínky splněny, když se vzorek obloží ledem.

PROVEDENÍ TESTU

Před začátkem testování ponechte testovací kazetu, vzorky a kontrolu vytemperovat na pokojovou teplotu (15 – 30 °C).

1. Vjměte testovací kazetu z pouzdra a použijte ji co nejdříve.
2. Vjměte sběrač slin z obalu a vložte část, která obsahuje houbičku do úst. Sběr slin trvá asi 3 minuty, dokud není houbička plně saturována slinami. Lepšímu nasáknutí pomáhá přitlačení jazyka za stisknutými zuby. Konec saturace houbičky slinami se pozná podle toho, že je celá houbička změklá, nejsou cítit žádná tvrdá místa houbičky. Odběrová nádoba a odběr (viz. obr. 1 a 2).
3. Na sběrnou zkumavku napište jméno pacienta.
4. Vjměte sběrač slin z úst, otevřete bezpečnostní zátku zkumavky a vložte do ní sběrač slin.
5. Stiskněte houbičku proti sítku a vymačkejte sliny na dno nádoby. Uzavřete víčko nádoby (viz. obr.3)
6. Umístěte testovací kazetu na čistou a vodorovnou podložku. Odsroubujte víčko sběrné nádoby. Otočte sběrnou nádobku kapacím otvorem proti testovací jamce. Stiskněte konec sběrné nádoby a nakapte 3 kapky slin do každé testovací jamky kazety (viz. obr.4).
7. Začněte měřit čas.
8. Počkejte až se objeví fialová linie. **Výsledek odečtete v 10 minutě.** Výsledek po 20 minutě neodečítejte.
9. Na sběrnou nádobku našroubujte krycí víčko a odneste vzorek do laboratoře, pokud potřebujete ověřit výsledek konfirmační metodou.

ODEČTENÍ A INTERPRETACE VÝSLEDKU**Negativní:**

Na příslušných testovacích plochách se objeví 2 barevné linie. Jedna linie je na testovací pozici (T) (blíže vzorku) a druhá vzdálenější na kontrolní pozici (C). Negativní výsledek neindikuje pouze nepřítomnost drogy ve vzorku, ale může také znamenat, že hladina drogy v moči je nižší než detekční limit.

Poznámka: Za negativní se považuje výsledek i tehdy, pokud se v oblasti testovací linie objeví jen slabá linie. Znamená to, že množství drogy ve slinách je velmi blízko detekčnímu limitu, ale je vyšší než detekční limit.

Pozitivní:

Na příslušných testovacích plochách se objeví 1 barevná linie v místě pro kontrolní pozici (C). V pozici (T) se linie neobjeví, to znamená, že hladina drogy ve slinách je vyšší než detekční limit.

Nehodnotitelný výsledek:

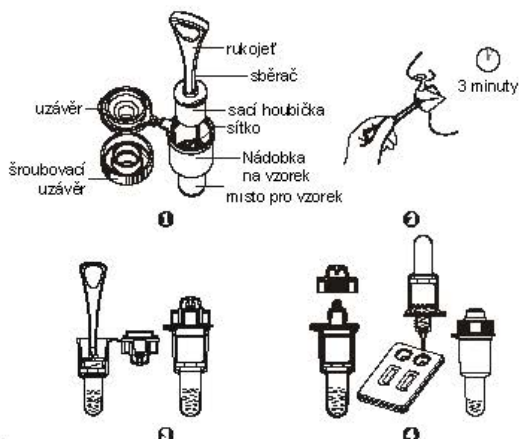
Objeví se falešná linie v (T) oblasti a neobjeví se žádná linie v kontrolní oblasti. V tom případě opakujte výsledek s novou kazetou. Pokud problém pokračuje, informujte distributora.

KONTROLA JAKOSTI

Kontrola pracovního postupu je zakotvena uvnitř testu. Vyvinutí barevné linie (C) je koncipováno jako vnitřní kontrola, která potvrzuje, že bylo použito dostatečné množství materiálu a nosná membrána funguje správně. Kontrolní standardy nejsou součástí testu. Je však doporučeno podle správné laboratorní praxe ověřit postup konfirmační metodou.

OMEZENÍ POUŽITELNOSTI A MOŽNÉ CHYBY

1. Výsledek zjištěný jednorázovým multidrogovým testem ze slin, představuje předběžný kvalitativní výsledek, který musí být ověřen jinou kvantitativní metodou, aby se nalezený výsledek potvrdil. Takovými metodami jsou například: plynová chromatografie s hmotnostní spektrometrií (GC/MS) nebo (GC/MS/MS).
2. Pozitivita testu určuje množství drogy v organismu případně míru intoxikace.
3. Negativní výsledek nemusí nutně znamenat nepřítomnost drogy v organismu. Ta může být přítomna v množství pod hranici detekčního limitu (cut-off).

Příloha 3 – Vzor Protokolu o provedení orientačního testu (scan)

dle Šejvla et al. (2013)

<p>7.3 Vzor Protokolu o provedení orientačního testu (škola / školské zařízení)</p> <p style="text-align: center;">Protokol testování při důvodném podezření na užití návykové látky u:</p> <p>Žák/yně (student/ka, učeň/učnice)</p> <p>Jméno a příjmení:</p> <p>Datum narození:</p> <p>Zástupce školy</p> <p>Jméno a příjmení: pozice:</p> <p>Přítomná osoba</p> <p>Jméno a příjmení: pozice:</p> <p>Důvod k testování: riziko ohrožení sebe, riziko ohrožení jiných, riziko poškození majetku (podtrhněte); jakým způsobem se projevuje výše uvedené?</p> <p>Jiné – uveďte:</p> <p style="text-align: right;">51</p>	<p style="text-align: center;">Zhodnocení stavu testovaného</p> <p>Vědomí: ☐ v normě ☐ bdělé ☐ otupělé ☐ spavost</p> <p>Dech: ☐ normální ☐ zrychlený ☐ zpomalený</p> <p>Chůze: ☐ jistá ☐ nejistá ☐ kolísavá</p> <p>Nálada: ☐ v normě ☐ adekvátní k situaci ☐ neadekvátní k situaci ☐ euforická ☐ veselá ☐ smutná ☐ netečná ☐ pláčtivá ☐ agresivní</p> <p>Jiné – popište projevy:</p> <p>Řeč: ☐ v normě ☐ zrychlená ☐ zmatená ☐ špatná artikulace</p> <p>Orientace: ☐ správně ☐ přiměřeně ☐ zmatenost ☐ dezorientace</p> <p>Jiné – popište:</p> <p>Jiné příznaky: ☐ zápach alkoholu ☐ zápach rozpouštědel ☐ vpichy ☐ jiné</p> <p style="text-align: right;">52</p>
--	---

Dotazníková část – odpovědi testovaného:

1) Užil návykovou látku
 ANO NE

2) Jakou?
 alkohol léčiva marihuana heroin pervitin těžké látky
 kokain extáze LSD lysohlávký durman jiné

3) Kdy došlo k užití?

4) Způsob užití:
 ústy nosem injekčně jinak

5) Užití množství?

6) Test proveden na základě důvodného podezření za:
 souhlasného stanoviska zletilého žáka
 souhlasného stanoviska nezletilého žáka a souhlasného stanoviska zákonného zástupce

Informace o testovací soupravě:
 dechový slinný stěr z kůže

Název testu:

Výrobce:

Datum expirace:

Čas provedení testu:

Výsledek testu

Testovaná návyková látka	pozitivní	negativní

.....

podpis testovaného podpis testujícího podpis přítomné osoby

podpis zákonného zástupce

53

Příloha 4 - Stanovisko MŠMT ze dne 13. dubna 2010, pod č.j. 7684/2010-80 (scan)

001

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
Mgr. Petr Vokáč
ředitel odboru legislativy

MINISTERSTVO VĚRŮ ODBOR BEZPEČNOSTI A ÚKLIDY Působení v oblasti školství	
Došlo:	14. 04. 2010
Č. j. MV:	
Počet listů:	Průhon

V Praze dne 13. IV. 2010
Naše č.j. 7 684/2010-80
Vaše č./ MV-30806-1/OBP-2010
Váš dopis ze dne

Vážený pane řediteli,

k Vašemu výše označenému dopisu ve věci vztahu kategorie osob pověřených kontrolou jiných osob ve smyslu § 16 zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a pedagogických pracovníků ve smyslu § 2 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, sděluji následující stanovisko:

Souhlasím s Vaším závěrem, že osobou pověřenou kontrolou jiných osob mající odpovídající práva a povinnosti může být i pedagogický pracovník ve vztahu k dítěti, žákovi nebo studentovi, avšak jen ve „formách výuky“, které představují odůvodněné riziko ohrožení života nebo zdraví dětí, žáků nebo studentů nebo jiných osob nebo odůvodněné riziko poškození majetku.

Výklad pokládám za metodologicky korektní a za prakticky funkční; z prvního hlediska jej lze doplnit v těchto směrech:

1. Jedná-li se o riziko ohrožení života nebo zdraví dětí, žáků nebo studentů, je třeba rozsah oprávnění pedagogického pracovníka provést orientační vyšetření (nikoli odborné lékařské vyšetření) posuzovat systematicky ve vztahu k § 29 odst. 2 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, který ukládá školám a školským zařízením (kteréžto pojmy užívá zákonodárce v citovaném ustanovení výjimečně ve významu právnických osob vykonávajících činnost školy nebo školského zařízení) zajistit bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb.
2. Orientační vyšetření dítěte, žáka či studenta v případě podezření z požití alkoholu nebo jiné návykové látky jako svého druhu zásah do fyzické integrity, a proto je lze uskutečnit na základě § 16 zákona č. 379/2005 Sb. jen při výkladu tohoto ustanovení konvenujícímu základní ústavní kaucele, že každé omezení lidského práva musí zachovat podstatu a smysl tohoto práva (čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod), a zásadě přiměřenosti (proporcionality), která není v psaném právu

vyjádřena, je však součástí právního řádu (srov. náleží Ústavního soudu ze dne 29. září 2005, sp. zn. III.ÚS 350/03, publikovaný pod č. 186 ve sv. 38 Sbirky nálezů a usnesení Ústavního soudu, s. 499), podle níž bude třeba vážit závažnost zásahu do práv účastníka vzdělávání na straně jedné a hrozící riziko pro život, zdraví nebo majetek na straně druhé. Z těchto obecných výkladových směrnic je třeba podle názoru odboru legislativy Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy dovozovat nutnost restriktivního výkladu oprávnění pedagogického pracovníka vyzvat účastníka vzdělávání k podrobení se orientačnímu vyšetření nebo provést takové vyšetření (§ 16 odst. 4, 5 zákona č. 379/2005 Sb.); z restriktivního výkladu vyplývá i důležitá, avšak pro školskou praxi zásadní pravidlo, že v pochybnostech pedagogický pracovník zmíněná oprávnění nevyužije.

Se zřetelem k výše uvedenému je zřejmé, že oprávnění pedagogických pracovníků vyzvat účastníky vzdělávání k podrobení se orientačnímu vyšetření, popř. toto vyšetření i provést, ovšem jen pokud je výkon tohoto oprávnění přiměřený povaze situace – tu lze vyjít z příkladů laboratorních cvičení nebo sportovních aktivit, uvedených ve Vašem dopise.

S pozdravem

V. Z. Hala

Vážený pan
Mgr. Martin Linhart
ředitel odboru bezpečnostní politiky
Ministerstvo vnitra

Příloha 5 – Informovaný souhlas s orientačním testováním

Souhlas zletilého studenta nebo zákonného zástupce nezletilého žáka s orientačním testováním žáka nebo studenta na přítomnost alkoholu nebo NL

Škola, adresa, razítko:

Souhlasné prohlášení zletilého studenta nebo zákonného zástupce nezletilého žáka k možnosti orientačního testování přítomnosti návykových látek (alkoholu a NL) v lidském organismu v průběhu školní docházky na naší škole.

Způsob testování:

Testování na přítomnost **alkoholu pomocí dechové zkoušky**, na přítomnost **omamněpsychotropní látky pomocí zkoušky ze slin**.

Jméno žáka/studenta

.....

Souhlasím s možností orientačního testování přítomnosti návykových látek u sebe (zletilý student) nebo u mého nezletilého syna/dcery, **existuje-li důvodné podezření na požití návykové látky**.

Beru na vědomí, že v případě pozitivního nálezu orientačního testu, mám jako zákonný zástupce nezletilého žáka nebo zletilý student právo zajistit provedení lékařského laboratorního vyšetření, jehož náklady se v případě jeho pozitivního výsledku tímto zavazují plně uhradit, včetně certifikovaného testu na NL. Současně tímto potvrzuji, že jsem byl ze strany školy/školského zařízení informován o způsobu, jakým se testování provádí, důvodech pro provedení testování a možných důsledcích testování písemnou formou.

Zároveň beru na vědomí, že v případě pozitivního nálezu testu na návykové látky budou vůči výše jmenovanému žákovi/studentovi uplatňována následující sankční opatření:

- _____
- _____
- _____

V..... dne.....

**podpis zákonného zástupce
nebo zletilého studenta**

Příloha 6 – Informovaný souhlas s poskytnutím a využitím výzkumného rozhovoru

Informovaný souhlas s poskytnutím a využitím výzkumného rozhovoru

zaznamenaného pro účely výzkumného projektu bakalářské práce

Možnosti a meze testování dětí při podezření na akutní intoxikaci návykovou látkou na vybraných pražských odborných učilištích

Výzkum probíhá pro účely zpracování bakalářské práce vedené na 1. lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze v oboru adiktologie.

Cílem výzkumu je zmapovat názory pedagogických pracovníků na testování dětí při podezření na akutní intoxikaci návykovou látkou, dále zmapovat postupy testování v praxi a následnou péči o testované dítě. Získané informace budou srovnány s legislativním ukotvením testování a následně budou hledány možnosti a meze testování. Předpokládaným výstupem rozhovoru je náhled na použití nástroje testování dětí v realitě.

Pro účely výzkumu nejsou důležité osobní údaje respondentů (jako je například jméno, bydliště či organizace, ve které jsou zaměstnány). Rozhovor, který s Vámi bude zaznamenán, bude ihned po jeho pořízení anonymizován. Všechny veřejně přístupné výstupy z výzkumu a jeho analýzy budou citovány anonymně a bude s nimi nakládáno bez vazby na Vaši osobu či organizaci, ve které pracujete.

Souhlasím s poskytnutím rozhovoru pro účely výše popsaného výzkumného projektu.

V Praze dne.....

Podpis dotazovaného:

Podpis výzkumníka

